

INSTITUTIONEN FÖR LITTERATUR,
IDÉHISTORIA OCH RELIGION

Förbön i Pauli brev och i "Kyrkans förbön"

En jämförande studie av förböner i Paulus brev och i Svenska
kyrkans handböcker 1986 och 2016

Intercessory prayers in the letters of St. Paul and
in the "Kyrkans förbön"

A comparative study of intercessory prayers in the letters of St. Paul and in the Swedish Church
handbooks 1986 and 2016

Diana Olausson Öberg

Termin: VT2017

Kurs: RKT235, Teologi, 15 hp

Nivå: Magisterexamen

Handledare: Gunnar Samuelsson

ABSTRACT

The goal of this research is to investigate if a thread exists, from how intercessory prayers were written in Paul's letters to today's liturgy in the Swedish Church. The main question this research aims to answer is: Does text or specific words in the intercessory prayers in Paul's letters correlate with the intercessory prayers in the liturgy texts of the "Kyrkans förbön" in *Den svenska kyrkohandboken* (1986) and within the *Förslag till kyrkohandbok för Svenska kyrkan* (2016)? Moreover, does continuous threads exists of intercessory prayers in the Swedish Church handbooks from 1942 until 2016.

Method literary criticism and comparative analysis have been used to analyze this thread. These questions can be answered, and the results show, that there exists seven intercessory prayers, in Philem vers 6; Phil 1:9–11; Rom 10:1; 15:5–6; 15:13; 1 Thess 3:11–13; 5:23–24. Using the comparative method, these seven intercessory prayers are analyzed and compared with six prayers in "Kyrkans förbön" in the liturgical handbooks from 1986 and 2016. There exists passages within Paul's intercessory prayers that also exist today. The sharpest thread we see today is in the litany intercession from year 1541, prayer 8 (2016), and we see the following words: faith, love, pray/prayer, become, and the subject God is described with various attributes.

Keywords: Intercessory prayers, intercession, Paul's letters, Paul's epistles, förbön, Paulus brev, Kyrkans förbön, Svenska Kyrkan.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

ABSTRACT	1
1. INLEDNING	3
1.1. Syfte.....	3
1.2. Frågeställning	3
1.3. Material.....	4
1.4. Avgränsning	4
1.5. Metod.....	4
1.6. Centrala ord, begrepp, definitioner, kriterier	7
1.7. Tidigare forskning	9
1.8. Uppsatsens disposition	10
2. HISTORISKT PERSPEKTIV PÅ FÖRBÖN	11
2.1. Förbön i Gamla testamentet.....	11
2.2. Bön och förbön enligt texter från Qumran	12
2.3. Förbön i Nya testamentet.....	14
3. FÖRBÖN I DE SJU PAULINSKA BREVEN	16
3.1. Förbön i Romarbrevet.....	17
3.2. Förbön i Första Korinthierbrevet	22
3.3. Förbön i Andra Korinthierbrevet	25
3.4. Förbön i Galaterbrevet.....	26
3.5. Förbön i Filipperbrevet.....	27
3.6. Förbön i Första Thessalonikerbrevet	30
3.7. Förbön i Filemonbrevet	34
3.8. Slutsats om förbön i Paulus brev	35
4. KYRKANS HANDBÖCKER OCH KOMPARATIV ANALYS	39
4.1. Identifiering av förböner i handböckerna HB86 och HB16	39
4.2. Komparativ analys förböner i Paulus brev och HB86 och HB16.....	42
4.3. Slutsats ”Kyrkans förbön” och komparativ analys med förböner i Paulus brev.....	50
5. SLUTDISKUSSION OCH SAMMANFATTANDE SLUTSATS	52
5.1. Slutdiskussion.....	52
5.2. Sammanfattande slutsats.....	54
6. KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	56

1. INLEDNING

Forskning har visat att bön hade en viktig funktion inom judendomen under det andra templets tid, hos komuniteten i Qumran och hos de första kristna.¹ Bön och förbön är också en naturlig del i liturgiken i Svenska kyrkans gudstjänst och mässa på 2000-talet. Denna uppsats analyserar förbön i Paulus brev och jämför om det finns likheter med Svenska kyrkans liturgiska moment ”Kyrkans förbön”.

1.1. Syfte

Syftet med denna studie är att analysera om det finns spår av likheter i form av uttryck, ord och fraser i Paulus förböner, som lever kvar till vår tid i liturgin i Svenska kyrkan. Forskning visar att det finns en antydning till förbön i vissa av breven enligt Gordon P. Wiles.² I min kommande roll som präst i Svenska kyrkan vill jag gärna förstå och ta vara på eventuella förböner från Paulus och levandegöra dem i liturgin i gudstjänsten inom ”Kyrkans förbön”. Jag kommer att analysera Paulus brev och ”förbönsinnehåll” i dem och ”Kyrkans förbön”, som finns i gudstjänstordningen i den *Svenska kyrkohandboken* (1986), samt *Förslag till kyrkohandbok för Svenska kyrkan* (2016).³ Det finns forskning gällande bön och förbön, däremot saknas forskning som jämför förbön i Paulus brev med Svenska kyrkans ”Kyrkans förbön”, vilket gör denna studie motiverad. *Den svenska kyrkohandboken* från 1986 kallas härafter för HB86 och *Förslag till kyrkohandbok för Svenska kyrkan* från 2016 kallas härafter för HB16.

1.2. Frågeställning

Huvudfrågeställningen är: Finns det i förbönerna i Svenska kyrkans liturgiska moment ”Kyrkans förbön” i HB86 och i HB16 spår av likheter gällande uttryck, ord och fraser som även återfinns i förbönerna i Paulus brev? Delfråga 1 är: Kan man se en kontinuitet gällande förbön i kyrkohandböckerna mellan åren 1942 och 2016?

För att kunna besvara frågorna behöver jag analysera alla de förböner i Paulus brev som är identifierade som sådana av Gordon P. Wiles, och i kyrkohandböckerna HB86 och HB16, samt analysera vilka förböner som är återkommande i kyrkohandböckerna mellan åren 1942 och 2016.

¹ Arnold C. D. Russel, ”Qumran Prayer as an Act of Righteousness”, *The Jewish Quarterly Review*, vol 95, (Summer, 2005), 509-529, access 23 januari 2017, <http://www.jstor.org/stable/25470092>.

² Gordon P. Wiles, *Paul's Intercessory Prayers. The Significance of the Intercessory Prayer Passages in the Letters of St Paul* (London och New York: Cambridge University Press, 1974), 3-5.

³ Kyrkohandboksutredningen, *Förslag kyrkohandbok för Svenska kyrkan del 1*. Svenska kyrkans utredningar 2016:1 (Uppsala: Verbum, 2016); Svenska kyrkan, *Den svenska kyrkohandboken del 1*. Fjärde utgåvan (Stockholm: Verbum Förlag AB, 2010).

1.3. Material

De källor som används i denna studie är Paulus sju ”äktade” brev i Nya testamentet: Romarbrevet, Första och Andra Korinthierbrevet, Galaterbrevet, Filipperbrevet, Första Thessalonikerbrevet och Filemonbrevet.⁴ Andra källor som används är: *Den svenska kyrkohandboken* (1986) och *Förslag till kyrkohandbok för Svenska kyrkan* (2016).

1.4. Avgränsning

I denna uppsats analyseras det som benämns förbön inom området bön. Enbart de brev som anses vara skrivna av Paulus själv d.v.s. de sju breven som kallas Paulus ”äktade” brev ingår i studien. Orsaken till avgränsning av enbart Paulus sju ”äktade” brev är att för dessa brev finns det forskning gällande bön och förbön, vilket är en grund för denna analys.⁵

I analysen ingår enbart de förböner i ”Kyrkans förbön” som återfinns i alla tre kyrkohandböckerna d.v.s. *Den svenska kyrkohandboken* 1942, HB86 och HB16. Identifiering av vilka förböner som skall ingå i studien har erhållits genom analys av Rune Klingerts monografi, *Liturgin som bekännelse. Den liturgiska utvecklingen i Svenska kyrkan under 1970- och 1980-talen och dess pastoral konsekvenser* (1989), för att säkra kontinuiteten mellan 1942 och 1986.⁶ Identifiering av en eventuell kontinuitet av förböner mellan kyrkohandböckerna 1986 och 2016 har erhållits ur *Förklaringar till kyrkohandbok* (2012) och *Kommentarer till förslag kyrkohandbok* (2016).⁷ Texterna i förböner i Paulus brev analyseras utifrån den grekiska texten i *Novum Testamentum Graece* (2012) och den svenska översättningen i *Bibeln* (2000).⁸ Alla hänvisningar till bibelverser på svenska i uppsatsen är referenser till *Bibeln* (2000) om inget annat anges.

1.5. Metod

Den metod som används för att analysera innehållet i förböner är litterär analys. I denna studie kommer jag inte att använda mig av någon teori, däremot kommer centrala ord, begrepp, definitioner och kriterier att redovisas för, i avsnitt 1.6. Litterär analys är en bred exegetisk metod som ibland

⁴ Wiles, *Paul's Intercessory Prayers*, 5.

⁵ Wiles, *Paul's Intercessory Prayers*, 5.

⁶ Rune Klingert, *Liturgin som bekännelse. Den liturgiska utvecklingen i Svenska kyrkan under 1970- och 1980-talen och dess pastoral konsekvenser* (Malmberget och Stockholm: Verbum Förlag: 1989).

⁷ Kyrkohandboksutredningen, *Förklaringar till förslag kyrkohandbok för Svenska kyrkan del 1*. Svenska kyrkans utredningar 2012:2 (Uppsala: Ineko AB, 2012), 82-86; Kyrkohandboksutredningen, *Kommentarer till förslag kyrkohandbok för Svenska kyrkan del 1*. Svenska kyrkans utredningar 2016:1 (Uppsala: Verbum, 2015), 78-80.

⁸ Bibelkommissionen, *Bibeln* (Örebro: Svenska Bibelsällskapet och Libris förlag, 2000); Erwin Nestle och Eberhard Nestle. *Novum Testamentum Graece*. red. av Barbara Aland et al. 28 rev. upplagan. (Münster: Deutsche Bibelgesellschaft, 2012).

överlappar andra metoder. Metoden används för att analysera strukturer, hur texten är arrangerad och organiserad, författarens syfte med texten, emotioner i texten, speciella ord, fraser, uttryck och språk.⁹

Syftet med att använda litterär analys i denna uppsats är att de paulinska breven anses vara skrivna utifrån antikens brevformat, varför ord och formuleringar i förbönerna behöver läsas som text för att kunna identifieras och analyseras. Genom att använda litterär analys som metod kan ord och formuleringar som Paulus använder i sina förböner identifieras och analyseras, och sedan jämföras med ord och formuleringar i förbönstexterna i "Kyrkans förbön" i handböckerna. I analysen jämförs grekiska ord och fraser formulerade av Paulus, som översatts till svenska, med motsvarande svenska ord och fraser i de liturgiska texterna i "Kyrkans förbön". I syfte att besvara frågeställningarna, har arbetsgången uppdelats i tre olika steg.

Steg I: För att analysera förbön i de sju paulinska breven utgår jag från forskning av Paul Wiles. Wiles har identifierat fyra olika typer av förböner i Paulus brev och genom analys av brevens grekiska text kommit till slutsatsen att det inte finns några speciella grekiska ord som Paulus använder för att "signalera" att det är en förbön.¹⁰ De fyra olika förbönstyperna som Wiles identifierat i Paulus brev är:

- Önskebön ("wish-prayer").
- Bönerapport ("prayer-report").
- Framställningsbön för Paulus själv ("petition prayer").
- Utbildande bön ("didactic prayer").¹¹

Wiles indelar förbönstypen önskebön i tre grupper: Välsignelsebön ("blessing"), förbannelsebön ("cursing") och övriga önskeböner.¹² I detta steg I analyserar jag all text i Paulus sju brev och använder som metod Paul Wiles definierade förbönstyper (omedelbart ovan), för att identifiera förbönerna i Paulus brev enligt Wiles. De identifierade förbönernas textinnehåll (perikoperna) presenteras med svensk och grekisk text i tabellform i kapitel 3. Varje förböns svenska textinnehåll analyseras därefter med avseende på förekommande ord och fraser, i form av substantiv, adjektiv, verb och nominalfraser. Se sammanställning av orden och fraserna som presenteras per brev i kapitel 3.

Wiles menar att förbannelsebön och välsignelsebön ingår i förbön då han har analyserat dem som önskebön. Jag har stor respekt för Wiles forskning, men enligt min bedömning är välsignelsebön och förbannelsebön egna bönekategorier liksom framställningsbön, en bön som Paulus ber för sig själv, se avsnitt 1.6. I syfte att kunna jämföra förbönerna i Paulus brev med förbönerna i kyrkohandböckerna menar jag att det är viktigt att definiera vad förbön är i denna studie. De identifierade förbönerna enligt Wiles som finns i Paulus brev kommer därför att analyseras utifrån om de uppfyller två kriterier enligt

⁹ John H. Hayes och Carl R. Holladay, *Biblical Exegesis. A Beginner's Handbook*. Third Edition (Louisville och London: Westminster John Knox Press, 2007), 90-93; Dieter Mitternacht och Anders Runesson, redaktörer, i *Jesus och de första kristna: Inledning till Nya testamentet*. (Stockholm: Verbum Förlag AB, 2006).

¹⁰ Wiles, *Paul's Intercessory Prayers*, 19-21.

¹¹ Wiles, *Paul's Intercessory Prayers*, 17.

¹² Wiles, *Paul's Intercessory Prayers*, 23, 108.

definitionerna av förbön, för att i denna studie räknas som förböner vilka skall jämföras med förböner i "Kyrkans förbön". De två kriterierna är: 1) Förbönen skall uppfylla min definition av förbön: Förbön är en bön som bes till Gud, om något gott för något, för någon och/eller för någon annans räkning. 2) Paulus förbön skall innehålla den fyrdelade strukturen för förbön som Wiles har identifierat genom analys av den grekiska texten för önskeböner och bönerapporter.¹³

Wiles fyrdelade struktur är uppbyggd i fyra delar enligt: 1) Bönen börjar med Gud som subjekt med tillägg av olika attribut, 2) bönen fortsätter med ett verb som predikat i grekiskans äldre form optativ för önskebön och för bönerapport är predikatet ett verb i form av ett particip eller indikativ, 3) verbet ovan följs av ett substantiv eller pronomen för den/de som bönen bes för och som skall gynnas ("benefit") och 4) en ytterligare fördel ("additional benefit") som uttrycks som en syftefras eller som en adjektiv- eller prepositionsfras.¹⁴

I avslutningen av detta steg analyseras texten enligt ovan och respektive förbönstext inkluderas om den kategoriseras som förbön enligt de två kriterierna ovan. De identifierade orden (substantiv, adjektiv, verb och nominalfraser) används därefter för kommande jämförelser med HB86 och HB16. Redovisning av analys görs i tabellform per förbönstext i kapitel 3.

Steg II) I steg II görs en analys för att identifiera de förböner som finns i "Kyrkans förbön" i *Den svenska Kyrkohandboken* 1942, HB86 och HB16. I detta steg ingår att identifiera och analysera om det finns kontinuitet mellan förböner på så sätt att en speciell förbön finns med i "Kyrkans förbön" i alla tre kyrkohandböckerna d.v.s. i *Den svenska kyrkohandboken* 1942, i HB86 och i HB16. För att analysera texterna i förböner i "Kyrkans förbön" i handböckerna HB86 och HB16 används litterär analys. Förbönstexterna som är liturgiska texter kan då läsas som text och därefter vid senare steg, jämföras med texterna från förböner ur Paulus brev.¹⁵

Steg III) Efter att de sju paulinska breven analyserats i steg I och de identifierade förböner i det liturgiska momentet "Kyrkans förbön" i HB86 och HB16 har analyserats i steg II, kommer metoden komparativ analys att användas. Komparativ analys är en analysmetod som är lämplig att använda om man vill analysera och jämföra olika texter, enligt Lennart Hellspång.¹⁶ Hellspång menar att metoden kan användas för analys av olika texter för jämförelse utifrån likheter, skillnader men också utifrån den påverkan och relation som föreligger mellan texterna. Med denna metod ges möjlighet att analysera språket och jämföra ord och fraser, jämföra innehållet och också sammanhanget.¹⁷ Anledningen till att jag använder komparativ analys i detta steg är för att kunna jämföra texterna i Paulus förböner med texterna i "Kyrkans förbön".

¹³ Wiles, *Paul's Intercessory Prayers*, 29, 157.

¹⁴ Wiles, *Paul's Intercessory Prayers*, 29, 157.

¹⁵ Hayes och Holladay, *Biblical Exegesis*, 91,100.

¹⁶ Lennart Hellspång, *Metoder för brukstextanalys* (Lund: Studentlitteratur, 2001), 78-81.

¹⁷ Hellspång, *Brukstextanalys*, 78-81.

Den komparativa analysen sker i tre steg enligt nedan och presenteras i tabellform i avsnitt 4.2.

- Komparativ analys används för att jämföra och relatera de identifierade förbönerna i Paulus brev enligt de två kriterierna ovan, med de identifierade förbönerna i ”Kyrkans förbön” i HB86.
- Komparativ analys används för att jämföra och relatera de identifierade förbönerna i Paulus brev enligt de två kriterierna ovan, med de identifierade förbönerna i ”Kyrkans förbön” i HB16.
- Komparativ analys används för att jämföra och relatera de identifierade förbönerna i Paulus brev enligt de två kriterierna ovan, med de identifierade förbönerna i ”Kyrkans förbön” i HB16, som är återkommande från *Den svenska kyrkohandboken* 1942.

Ovanstående tre metodsteg med metoderna litterär analys och komparativ analys kommer att användas för att söka svar på frågeställningarna.

1.6. Centrala ord, begrepp, definitioner, kriterier

Syftet med att beskriva bön och förbön i detta avsnitt, är att ge läsaren en ökad förståelse för kommande analys om förbön i Paulus brev och i kyrkohandböckerna. Paulus skrev sina brev innan Nya testamentet kanoniserades, och efter kanoniseringen omformulerades förbönerna, enligt Widmer och Wiles, i Nya testamentets böcker till att vara skrivna till Gud i tredje person eller att bes som förbön direkt av Jesus.¹⁸

Bön som kategori kan indelas i olika typer av bön, beroende på vilket syfte bönen har för den/de som ber till Gud enligt nedan:¹⁹

- Tacksägelsebön (“thanksgiving”).
- Lovsägelsebön/lovprisning (“praise”).
- Ångerbön (“repentance”).
- Sorg-och klagobön (“lament”).
- Begäran/framställningsbön (“petition”).
- Förbön (“intercession”) och (“intercessory prayer”).
- Välsignelsebön (“blessing”).
- Förbannelsebön (“cursing”).

¹⁸ Michael Widmer, *Standing in the Breach. An Old Testament Theology and Spirituality of Intercessory Prayer* (Winona Lake, Indiana: Eisenbrauns, 2015), 15, 26-27; Wiles, *Paul's Intercessory Prayers*, 6-7.

¹⁹ Samuel E. Balentine, *Prayer in Hebrew Bible. The Drama of Divine-Human Dialogue* (Minneapolis: Augsburg Fortress, 1993), 48-50; Wiles, *Paul's Intercessory Prayers*, 11, 16.

Definition av förbön:

- Michael Widmers definition av förbön: "Intercessory prayer is basically petitionary prayer that is brought before God on behalf of someone else".²⁰
- Gordon Wiles utgår från definitionen av förbön: "The supplications by which Paul presented the needs of others to God". Wiles menar att det alltid finns ett gap/avstånd mellan den som ber och den person/eller de personer som den bedjande ber för.²¹

Wiles identifierar fyra olika förbönstyper av förbön i Paulus brev: 1) Förbön beskrivs som en önskan, önskebön, ("Intercessory wish-prayer"), 2) förbön beskrivs som en rapport om att bön genomförts eller skall genomföras, förbönsrapport, ("Intercessory prayer-report"), 3) Begäran om att församlingen skall be förbön för Paulus själv, framställningsbön, ("paraenetic" förbön) och 4) utbildande förbön, ("didactic" förbön).²²

Wiles indelar förbönstypen önskebön i tre grupper: Välsignelsebön ("blessing"), förbannelsebön ("cursing") och övriga önskeböner, då han menar att det finns ett formellt inslag av förbön i välsignelsebönerna i hälsningspartierna, som i breven kan tolkas som förbön inom kategorin önskebön.²³ I Wiles definition av förbön ingår Paulus framställningsbön för sig själv då han uppmanar församlingen att be förbön för honom. Denna typ av bön definierar jag inte som en förbön, utan som en framställningsbön för Paulus själv ("petition").

Min definition av förbön i denna studie stödjer sig på definitionerna av Michael Widmer och Gordon Wiles och jag nydefinierar kategorin förbön i denna studie enligt: Förbön är en bön som bes till Gud, om något gott för något, för någon och/eller för någon annans räkning. I min förbönsdefinition ingår Wiles identifierade önskeböner och Wiles identifierade bönerapporter, däremot ingår inte, enligt min uppfattning, bön som välsignelse eller förbannelse eller en önskan av Paulus att få förbön för sig själv.²⁴ Bön som välsignelse och förbannelse definierar jag som två egna bönekategorier, och Paulus önskan om att få förbön för sig själv definierar jag som en framställningsbön, vilket jag också definierar som en egen bönekategori. Jag håller med Wiles om att förbannelsebön och välsignelsebön är önskeböner, däremot menar jag att dessa böner utgår, då de dessutom inte överensstämmer med min definition av förbön. Paulus önskan om förbön för sig själv, är en önskebön enligt Wiles, vilket jag också analyserar dem som. Det finns dock en viktig skillnad, Paulus ber en önskebön för sig själv, vilket innebär att det är en framställningsbön, vilket gör att den faller utanför ramen för min definition av förbön som är: Förbön är en bön som bes till Gud, om något

²⁰ Widmer, *Standing in the Breach*, 3.

²¹ Wiles, *Paul's Intercessory Prayers*, 12.

²² Wiles, *Paul's Intercessory Prayers*, 17, 29, 157.

²³ Wiles, *Paul's Intercessory Prayers*, 23, 108.

²⁴ Wiles, *Paul's Intercessory Prayers*, 25.

gott för något, för någon och/eller för någon annans räkning. I min studie kommer jag dock att ta med alla Wiles identifierade förböner, för att säkerställa att inga förbönstexter utesluts utan analys.

1.7. Tidigare forskning

Det finns ingen forskning i vilken analys av förböner i Paulus brev jämförs med "Kyrkans förbön", varför denna uppsats bygger på flera olika forskares avhandlingar och forskningsarbeten, vilka redovisas nedan i kronologisk ordning.

Paul's Intercessory Prayers (1974) baseras på professor Gordon Wiles doktorsavhandling vid Yale University år 1965 med titeln "The Function of Intercessory Prayer in Paul's Apostolic Ministry with Special Reference to the First Epistle to the Thessalonians".²⁵ Gordon Wiles var vid tiden för utgivningen av sin bok professor, forskare och lärare i religion vid Connecticut College, New London, Connecticut. Wiles beskriver att han påbörjade sina studier om Paulus förböner i Nya testamentet på grund av sin upplevelse att den kristna kyrkan var i en "akut fromhetskris" och att många troende ansåg att be böner var något onaturligt.²⁶ Gordon Wiles tar upp ett antal frågeställningar i sin studie av aposteln Paulus som förbönsbedjare: 1) Vad avslöjar passagerna gällande förbön i epistlarna? 2) Vad förväntade sig Paulus från församlingarna i samband med sina förböner? 3) Var Paulus förböner enbart klichéer och artiga framställningar, vilka förväntades i antika brev? 4) Var Paulus önskan om församlingarnas böner enbart tillfälliga och sekundära tillägg utöver hans huvudsakliga avsikt med breven? Wiles menar att Paulus förböner i Nya testamentet kan ge kunskap om och förståelse av den tidiga fornkyrkan.

Från Wiles studier hämtar jag de fyra identifierade förbönstyperna som jag använder mig av för att sammanställa alla förbönstexter i respektive per brev och därefter använda mig av litterär analys. Wiles har i sin forskning använt sig av både språklig analysmetod och en omfattande litterär analysmetod.

Rune Klingert har skrivit *Liturgin som bekännelse. Den liturgiska utvecklingen i Svenska kyrkan under 1970- och 1980-talen och dess pastorala konsekvenser* (1989). Klingert skriver att syftet med hans bok är att beskriva den nya handboken *Den svenska kyrkohandboken* 1986 års "tillkomsthistoria" och också att beskriva de teologhistoriska sammanhangen som ligger bakom den förnyelse som sker i och med nya kyrkohandböckers tillkomst.²⁷ Genom Klingerts studier har jag fått kunskap om de svenska kyrkohandböckernas tillkomst, upplägg och innehåll och fakta kring hur det liturgiska momentet "Kyrkans förbön" har utvecklats och förändrats i kyrkohandböckerna från *Den svenska kyrkohandboken* 1942 och *Den svenska kyrkohandboken* 1986. Resultatet från hans forskning

²⁵ Wiles, *Paul's Intercessory Prayers*, ix.

²⁶ Wiles, *Paul's Intercessory Prayers*, ix.

²⁷ Rune Klingert, *Liturgin som bekännelse. Den liturgiska utvecklingen i Svenska kyrkan under 1970- och 1980-talen och dess pastorala konsekvenser* (Malmberget och Stockholm: Verbum Förlag: 1989), 7-8.

har gjort det möjligt för mig att identifiera de förböner som haft kontinuitet i kyrkohandböckerna så att dessa förböners texter kunnat jämföras med de böner som kategoriserats som förböner i Paulus brev.

Jerome Murphy-O'Connor var en mycket framstående forskare, författare och professor i Nya testamentet i Jerusalem. I sin bok *Paul the Letter-Writer. His World, His Options, His Skills* (1995) analyserar han Paulus brev utifrån den kontext som Paulus levde i, d.v.s. den grekisk-romerska världen. Metoderna för att analysera breven som O'Connor använde sig av var retorisk analys utifrån dåtida brevkonvention.²⁸

En annan viktig forskare för mig i denna studie är Michael Widmer och hans forskningsarbete som resulterat i *Standing in the Breach. An Old Testament Theology and Spirituality of Intercessory Prayer*, (2015). Boken har gett mig förståelse och kunskap om förbön och jag har tagit intryck av hans sätt att läsa bibeltexten som text i sin forskning då han har använt sig av litterär analys och en utvecklad narrativ metod med stort fokus på hermeneutisk läsning.²⁹ Dr. Michael Widmer är författare, forskare samt lärare i abrahamitiska religioner och Gamla testamentet vid Hokkaido Bible Institute i Japan. Widmer menar att bl.a. bön, speciellt förbön är en viktig nyckel till förståelsen av teologi. Genom att studera Widmer får jag i min studie ytterligare kunskap att förstå hur man kan identifiera texternas förbönsmaterial i Paulus brev.

1.8. Uppsatsens disposition

Kapitel 1: Här ges inledning med syfte, frågeställning, avgränsning, metod, centrala ord, begrepp definitioner, kriterier, tidigare forskning och material samt källor.

Kapitel 2: Historiskt perspektiv på förbön beskrivs i tre avsnitt d.v.s. i Gamla testamentet, i Qumrantexterna samt förbön i Nya testamentet.

Kapitel 3: Förbön i Paulus brev behandlas med ett delavsnitt för varje paulinskt brev. Här redovisas analys och diskussion av brevens innehåll med avseende på förbön enligt metoder och definierade kriterier i avsnitt 1.5. Kapitlet avslutas med en slutsats.

Kapitel 4: "Kyrkans förbön" i HB86 och HB16 analyseras och diskuteras i tre avsnitt varav första avsnittet innebär identifiering av förböner i "Kyrkans förbön". I avsnitt två analyseras och diskuteras identifierade förböner i "Kyrkans förbön" i HB86 och HB16 och en komparativ analys görs med Paulus identifierade förböner. Tredje avsnittet avslutas med en slutsats.

Kapitel 5: I detta kapitel görs en slutdiskussion och en sammanfattande slutsats.

Kapitel 6. Käll- och litteraturförteckning.

²⁸ Jerome Murphy-O'Connor, *Paul the Letter-Writer. His World, His Options, His Skills* (Minnesota: The Liturgical Press, 1995), vii.

²⁹ Widmer, *Standing in the Breach*, 4-5.

2. HISTORISKT PERSPEKTIV PÅ FÖRBÖN

Syftet med detta kapitel är att underlätta vid förståelsen av kommande analyser samt att sätta in Paulus brev i sin tids kontext när det gäller förbön. I avsnitten nedan ges därför ett historiskt perspektiv på förbön i Gamla testamentet, i Qumrantexter och i Nya testamentet. Nedanstående tre avsnitt är relevanta för kommande analys i kapitel 3 eftersom det, enligt min mening, visar att Paulus som förbönsbedjare inte var unik och att förbön fanns redan på Gamla testamentets tid.

2.1. Förbön i Gamla testamentet

Genom att läsa Gamla testamentet som narrativ och undersöka bön och förbön, identifieras många texter som tidigare inte tolkats som förbön, enligt Samuel E. Balentine.³⁰ Gamla testamentets förbönsbedjare ber förböner tydligt och detta har ökat förståelsen hos mig i studien om bön och de olika typerna av bön. Ökad förståelse har gett mig möjlighet att utifrån texterna, och utifrån forskare som Widmer och Wiles, att definiera förbön i denna uppsats som: Förbön är en bön som bes till Gud om något gott för något, för någon och/eller för någon annans räkning. Denna definition blir viktig i kommande analyskapitel, men också viktig för förståelsen av Qumrankommunitetens böneliv som beskrivs nedan.

För att identifiera böner i Gamla testamentet förutom de som finns i Psaltaren, har forskare använt sig av narrativ metod. I Gamla testamentet finns många förböner vilka oftast utförs av patriarkerna och profeterna. Berättelsen om Abraham som ber förbön för Sodom och Gomorra i 1 Mos 18:23–33, är den första förbönen som man då upptäcker med narrativ metod i Bibeln enligt Michael Widmer.³¹ Enligt Widmer blir den en arketyper för förbön när Abraham ber för invånarna i Sodom och Gomorra, och Gud svarar.³²

Även Moses kan ses som "Böernas fader" menar Widmer, som ser Moses som en stor förbönsbedjare, speciellt på Sinai berg. Moses ber sin första förbön i 1 Mos 32:10–14 och då tillbakavisar Gud honom och vill att han skall lämna honom så att han kan straffa folket på grund av den tjurkalv i guld folket hade gjort. I 2 Mos 32:30–34 uppfattar Widmer att Moses är lojal mot sitt folk och är beredd att ta på sig Guds vrede, då han ber för folkets synd. Moses tredje bön, enligt Widmer, finns i 2 Mos 33:12–23, där en dialog framträder. Moses lyckas i sin förbön och får dessutom en möjlighet att se Gud (utom ansiktet) och Gud lovar att visa nåd och barmhärtighet. Moses fjärde förbön bes i Kadesh i 4 Mos 13–14 för det israeliska folket. Widmer anser att Moses är

³⁰ Samuel E. Balentine, *Prayer in Hebrew Bible. The Drama of Divine-Human Dialogue*. (Minneapolis: Augsburg Fortress), 1993, 18-19.

³¹ Widmer, *Standing in the Breach*, 28-31.

³² Widmer, *Standing in the Breach*, 28-31.

den mest kraftfulle böneläraren i det Gamla testamentet eftersom han har blivit instruerad i bön av Gud själv och han menar att det finns en spänning som kan upplevas i förbönen, mellan Gud som ”kärlekens Gud” och Gud som ”rättvisans Gud”.³³

Samuel framstår för Widmer som nummer två av alla legendariska förbönsbedjare för Israel, då han menar att det finns flera paralleller med Moses. I 1 Sam 7 visas Samuel som domare och förbönsbedjare för Israel inför filistéernas vrede. Att be förbön i krig för att få fördelar för det israeliska folket var inte ovanligt bland Gamla testamentets profeter. Psalmen 99 i Psaltaren hänvisar till Moses, Aron och Samuel och psalmen kallas för en förbönssång. Den kan tolkas som parallell till 1 Sam 7 och 1 Sam 12 där Guds svar är fyllt av nåd och rättvisa.³⁴

Kung David beskrivs som en kung som ber förbön till Gud och han ber också via profeterna Gad och Natan. Gud förändrar sitt handlande när David ber en förbön för sitt folk för en synd han själv gjort som drabbat folket med Guds vrede i form av pest i 2 Sam 24:16–17. I 1 Kung 8:22–61 ber Salomo en lång bön för sitt folk, för templet och han ber om en försäkran att Gud skall finnas med dem. Enligt Widmer kan Salomos förböner identifieras som förböner på liknande sätt som förböner av Moses, Samuel och Jeremia på så sätt att de innehåller samma tema, d.v.s. att den syndfulla parten behöver ångra sin synd för att få Guds nåd och ingripande.³⁵

Widmer anser att läsning av profeten Jesajas texter ger de djupaste insikterna i att förstå förbön av alla böcker i Bibeln, och att Jes 53 kan tolkas som exempel på den tjänande förbönen. Genom profeten Jesajas texter, kopplas lidande ihop med förbön, enligt Widmer. Profeten Jeremia var en förbönsbedjare och han var den profet som Gud förbjöd att be förbön. Gud vill inte lyssna till profetens förbön och visar detta i Jer 7:16; 11:14; 14:11.³⁶

Profeten Joel ber förböner för att undvika Jerusalems förstörelse och han ber till Gud om gudomligt medlidande. Prästerna lär sig också att be för sitt folk och på Joels tid var det vanligt att prästerna bad förbön till Gud. Profeten Amos var en förbönsbedjare som levde på 800-talet f.v.t. Han var sänd till Nordriket och försökte att påverka Guds handlingar med förbön. Amos förböner börjar som visioner och syner och den första finns att läsa i Amos 7:1–3.³⁷

2.2. Bön och förbön enligt texter från Qumran

Qumran ligger vid Döda havets strand och år 1947 hittades de sju första skriftrullarna i en grotta. Många forskare har analyserat och studerat utifrån frågeställningen om vilka de var, som levde i Qumran. Den mest accepterade teorin idag är att det var esséerna som bodde i Qumran och att dessa

³³ Widmer, *Standing in the Breach*, 9, 85-94.

³⁴ Widmer, *Standing in the Breach*, 9, 172, 177.

³⁵ Widmer, *Standing in the Breach*, 224, 239, 257-258.

³⁶ Widmer, *Standing in the Breach*, 294, 318-321, 329.

³⁷ Widmer, *Standing in the Breach*, 442, 477-481.

ingick i en större krets av esséer, samt att dessa i Qumran var en asketisk sekt som strävade efter helighet och rättfärdighet ("righteousness").³⁸ För att se om det finns förböner i qumrankommunitetens texter, behöver man förstå hur esséernas böneliv gestaltade sig och förstå de regler som Qumrankommunitetens medlemmar levde efter. Det fanns fem viktiga nyckelområden och regler som beskrivs i en av rullarna från Qumran, skriftrullen *Yahad* (1QS), enligt Arnold Russel nedan:³⁹

1) Varje medlem skall göra gott och göra det som är hederligt och rätt inför Gud enligt Mose bud och profeternas tal.

2) Alla skall frivilligt vända det onda ryggen och hålla det som är överenskommet i lagen genom Moses förbund. Alla förväntas uppträda med "justice and love of kindness and walking modestly in all their ways".⁴⁰

3) Femton män varav tre präster skall utses till ett råd och de skall leva enligt Torah när det gäller att leva i sanning, rättfärdighet, rättvisa, kärlek av nåd och vara anspråkslösa tillsammans med sina grannar. De skall vara trofasta mot sitt land och med förkrossad anre, vara rättvisa och lidande, för att betala för all orätt folket gjort.

4) De femton medlemmarna i rådet skall representera hela kommuniteten och leva upp till standarden som beskrivs i Mika 6 och i Psaltaren 51 för att ge försoning för sitt folk och sitt land.

5) När rådet klarar att leva upp till de gudomliga kraven som ställs på medlemmarna, så blir kommuniteten helig. Viktigt för kommuniteten är att göra rätt saker, vid rätt tidpunkt när det gäller lagen och hur man skall leva. Enligt Russel var Qumrankalenderna viktiga för att leva på detta sätt liksom bönerna var viktiga i Qumran. Forskare har olika syn på böernas utveckling, och då kring frågan om regelbundna och fasta böners ursprung inom judendomen. Arnold Russel menar att man kan se bön som en akt av gudomlig lydnad av medlemmarna i Qumran och beskriver att detta visar sig på två sätt:

- Kommuniteten ansåg att Gud hade gett påbud om att be vid fasta tider i samband med "the cycles of the heavenly bodies".⁴¹ Några exempel när böner bads är: Bön för morgon och kväll, bön vid tidpunkt mellan mörker och ljus, bön med start och slut efter varje år/säsong, bön vid början/avslut av varje månad samt bön vid olika festivaler under året.
- Kommunitetens lydnad för tider som en central komponent för att uppnå rättfärdighet inom kommuniteten.

Texten i Psaltaren 51:17 "Herre öppna min mun, jag vill sjunga ditt lov" återfinns också i qumrantexterna och Russel menar att textversen troligen också gällde för bön. Enligt Jeremy Penner

³⁸ Eben Scheffler, "Putting Qumran, Jesus and His Movement Into Relief". *HTS Theologiese Studies/Theological studies* 72 (4), a3479. <http://dx.doi.org/10.4102/hts.v72i4.3479>, 2.

³⁹ Arnold C. D. Russel, "Qumran Prayer as an Act of Righteousness". *The Jewish Quarterly Review*, vol 95, no 3 (Summer, 2005), access 23 januari 2017, <http://www.jstor.org/stable/25470092>, 512-514.

⁴⁰ Russel, "Qumran Prayer", 513.

⁴¹ Russel, "Qumran Prayer", 526.

genomfördes dagliga fasta böner i Qumran vid soluppgång, solnedgång, middagstid och midnatt. Även spontana böner förekom menar han, som de bedjande skrev ner och reciterade vid ett annat tillfälle.⁴²

Daniel K. Falk beskriver om sina reflektioner, om att det finns paralleller i struktur för tacksägelsebön i Dödahavsrullen *Hodayot* för bön vid måltider, som också återfinns hos Paulus i 1 Kor 1:4–5, samt i orden från Jesus i evangelierna Joh 11:41; Matt 11:25–27; Luk 10:21–22. Falk menar att paralleller också finns i *De apostoliska fäderna* och i *Didache 10*. Strukturen enligt Falk för bönen vid måltiderna är uppbyggd i form av ett trefaldigt uttryck: 1) Uttryck för tacksägelse, 2) som adresseras till Gud, och 3) orsak till tacksägelsen.⁴³

Av den litteratur jag undersökt har jag ännu inte hittat något om hur man bad förböner i Qumran. Russel menar att bön var ett sätt att leva i rättfärdighet i Qumran och inte i första hand en dialog med Gud. En slutsats av den litteratur jag läst är att det inte är tydligt att förbön utövades och bads i Qumran. Det förefaller som om att Qumrankommunitetens fasta och disciplinerade sätt att dagligen leva i bön var ett sätt som visade att de själva utövade förbön i praktiken för sitt eget folk. Detta innebär att de själva som kommunitet kan tolkas som förbönsbedjare för sitt folk. Deras sätt att be kan då ses som en viktig faktor för dem att sträva mot rättfärdighet, och för att närma sig det gudomliga i sin kommunitet och för sitt folk.

Det som är tydligt är att i Qumran är det de fasta regelbundna bönerna, och till viss del spontana böner i tacksägelse, som dominerar. Bönerna var knutna till tid vid olika tidpunkter, på dagen, under veckan, året, och dessa i sin tur var knutna till de cykliska himlakropparnas rörelser, vilka sedan firades med olika festivaler. En intressant upptäckt för mig är att det finns paralleller mellan böner i Qumran och i Nya testamentet via Paulus och evangelisterna samt i Apostlagärningarna enligt Daniel Falks forskning.⁴⁴ Det innebär att bönen som identifierades av Falk och som han menar finns i Paulus brev 1 Kor 1:4–5, kommer jag att analysera i enlighet med de kriterier för förbönerna som är definierade i kapitel 1.

2.3. Förbön i Nya testamentet

Nedan ges endast en kortfattad redogörelse om förbön i Nya testamentet. Orsaken till en kortfattad redogörelse är att denna studie fokuserar på förbön i Paulus brev, vilket behandlas i kommande kapitel. Profeten Jesaja ger de djupaste insikterna i att förstå förbön av alla böcker i Bibeln, menar Michael Widmer. Han anser att tjänande förbön och Jesus Kristus bäst kan förstås i Bibeln genom att man läser Jes 53 och då också speciellt slutversen 52:12.⁴⁵

⁴² Jeremy Penner, *Patterns of Daily Prayer in Second Temple Period Judaism* (Boston: Brill, 2012), 211.

⁴³ Daniel K. Falk, *Daily, Sabbath and Festival Prayers in the Dead Sea Scrolls* (Boston: Brill, 1998), 257-258.

⁴⁴ Falk, *Daily, Sabbath and Festival Prayers*, 257-258.

⁴⁵ Widmer, *Standing in the Breach*, 294.

Forskaren John Mauchline menar också att Jes 53 'knyter ihop' förbönsbedjarna i Gamla Testamentet med Nya testamentet och med Jesus Kristus som förbönsbedjare.⁴⁶ Mauchline menar att Jesus bad förbön för sina lärjungar så att de skulle vara ett i Joh 17:9. På korset ber Jesus förbön för de två tjuvarna och för alla andra i Luk 23:34 "Fader förlåt dem, de vet inte vad de gör". Mauchline visar med exempel från olika grekiska ord i de olika breven att Jesus som förbönsbedjare betalar ett pris för människornas synder, som i 1 Kor 6:20 "Gud har köpt er och priset är betalt", med syftning på Jesus som lidande offer för människors synder.⁴⁷

Jesus som förbönsbedjare har David Crump forskat om. I Luk 9:18–27 ber Jesus förbön för sina lärjungar och i Luk 23:32–49 i vers 34 "Fader förlåt dem, de vet inte vad de gör", ber Jesus förbön enligt Crump för alla, d.v.s. både judar och icke-judar.⁴⁸

I Gamla testamentet ber alla förbönsbedjare i första person enligt den litteratur jag studerat men det är intressant att notera att i Nya testamentet finns inga böner direkt riktade till Gud, utom de böner som Jesus ber, enligt Wiles och Widmer.

Wiles menar att i samband med att Nya testamentet kanoniserades, skrevs förbönerna i Paulus brev till församlingarna om, så att de skulle vara riktade till tredje person och via Jesus Kristus. I nästa kapitel kommer jag att redovisa analys av och diskussion kring de paulinska breven. Det kommer att visa sig om Paulus förböner är skrivna i tredje person. Det är relevant för min frågeställning på så sätt att förbönerna i Paulus brev troligen skrevs i tredje person singular och min definition av förbön är skriven utifrån första person singularis.

En slutsats jag gör efter att ha läst forskningslitteratur om förbön inom Nya testamentet, är att den enda person som uttrycker en förbön i första person, är Jesus. Kommande analys kommer att visa hur det ser ut i Paulus brev. I nästa kapitel 3 redovisas analys och diskussion om förbön i Paulus sju äkta brev. Kapitlet avslutas med en slutsats.

⁴⁶ John Mauchline. "Jesus Christ as Intercessor?" *The Expository Times* 64 (12), (September 1953), 355-360, doi:10.1177/001452465306401202, 356-359.

⁴⁷ Mauchline, "Jesus Christ", 356-359.

⁴⁸ David Crump, *Jesus the Intercessor. Prayer and Christology in Luke-Acts* (Michigan: Baker Books, 1999), 83-83.

3. FÖRBÖN I DE SJU PAULINSKA BREVEN

Detta kapitel består av åtta olika avsnitt, ett för varje brev, och i varje avsnitt analyseras och diskuteras de brev som enligt Wiles innehåller förböner: Romarbrevet, Första och Andra Korinthierbrevet, Galaterbrevet, Filipperbrevet, Första Thessalonikerbrevet och Filemonbrevet. Kapitlet avslutas med en slutsats. Grön markering i verserna i tabellerna nedan visar på verser som kommer att jämföras med ”Kyrkans förbön”. Gul färgreferens i verserna visar på delvis förbön, men här saknas vissa parametrar för att förbönstexten skall ingå i kommande kapitelns komparativa analys med ”Kyrkans förbön”.

I min analys nedan av förbönerna kan det vara så att den skiljer sig något från Wiles då jag inte definierar välsignelseböner och förbannelseböner som förbön i denna studie. Nedan kommer jag att analysera och diskutera varje vers som innehåller förbön i de sju breven, enligt Wiles. Enligt Wiles är önskebön det närmaste man kan komma för att kunna studera direkt bön i epistlarna. Förbönen kan också vara skriven som en förbönsrapport vilket innebär en beskrivning av den bedjarens böner som i exemplet Rom 1:9 ”Gud som jag tjänar med min ande [...] kan vittna om att jag ständigt nämner er i mina böner”. I bönerapport ingår också en begäran (”prayer-request”) av Paulus om böner för sig själv.⁴⁹

Förbönsrapport kan ses som ett alternativ till önskebön som, enligt Wiles, passar in i ett strikt brevformat. Formatet är uppbyggt på ungefär samma sätt som önskebön. Bönen innehåller också en beskrivning/rapport om att bön har betts av ’den som skriver, för de/dem som läser brevet eller för en tredje part’ och förbönsrapporten är ibland kopplad till en tacksägelsebön (”thanksgiving”).⁵⁰ Förbönen kan också finnas i brevtextens brödtext vilket enligt Wiles följer formatet för allmän brevkonvention, liturgisk praxis enligt Gamla testamentet och judisk liturgisk praxis.⁵¹

O’Connor menar att tacksägelsebön som oftast står i början av brevets brödtext, är en del i brevkonventionen och han ser dem inte som böner, utan som konventionella hälsningsfraser som finns i alla brev utom Galaterbrevet. O’Connor tolkar välsignelsebön (”blessing”) som en del i en öppningshälsning i breven och som oftast åtföljs av ordet nåd. Han ser dem inte som förböner.⁵²

Varje identifierad förbönstext enligt Wiles analyseras enligt nedan:

Kriterium 1: Wiles identifierade förbönstexter analyseras som förbön enligt min definition:

Förbön är en bön som bes till Gud, om något gott för något, för någon och/eller för någon annans räkning.

⁴⁹ Wiles, *Paul's Intercessory Prayers*, 7, 22, 157.

⁵⁰ Wiles, *Paul's Intercessory Prayers*, 157.

⁵¹ Wiles, *Paul's Intercessory Prayers*, 157.

⁵² O’Connor, *Paul the Letter-Writer*, 59-65, 99-100.

Kriterium 2. Wiles identifierade förbönstexter analyseras med avseende på Wiles fyrdelade struktur enligt:

- (1) Bönen börjar med Gud som subjekt med tillägg av olika attribut.
- (2) Bönen fortsätter med ett verb som är ett predikat och står i grekiskans äldre form optativ för önskebön, medan för bönerapport är predikatet ett verb som står i form av ett particip eller indikativ.
- (3) Verbet ovan följs av ett substantiv eller ett pronomen för den/de som bönen bes för och som skall gynnas ("benefit").
- (4) En ytterligare fördel ("additional benefit") som uttrycks i former av en syftefras eller som en adjektiv- eller prepositionsfras.⁵³

Om båda två kriterierna ovan är uppfyllda, identifieras ord i förbönstexterna som substantiv, adjektiv, verb och nominalfraser och förbönen tas med i jämförelse med kyrkohandböckerna. Om enbart första kriteriet 1 ovan uppfylls, d.v.s. 'förbön är en bön som bes till Gud, om något gott för något, för någon och/eller för någon annans räkning', tas enbart orden som är substantiv, adjektiv, verb och nominalfraser med i jämförelsen.

3.1. Förbön i Romarbrevet

Syftet med bönerna i Romarbrevet tolkar Wiles som att de är teologiska och komplexa på det sätt att böner finns placerade inom olika textavsnitt kring hopp och syfte. Han menar att bönepassagerna behöver ses i ljuset av Paulus vision om syftet med kyrkan i stort (och inte enbart församlingen i Rom). Gordon Wiles har identifierat fyra önskeböner i Romarbrevet (15:5–6; 15:13; 15:33; 16:20).⁵⁴

För att analysera om verserna i Romarbrevet innehåller förbön enligt min definition av förbön och enligt fyrdelade strukturen för förbön (se ovan), gör jag nedan en analys av varje identifierad förbönsvers se figurerna 1-7. Verserna kommenteras i respektive figur. Om kriterierna för förbön är uppfyllda identifieras substantiv, adjektiv, verb och nominalfraser.

⁵³ Wiles, *Paul's Intercessory Prayers*, 29, 157.

⁵⁴ Wiles, *Paul's Intercessory Prayers*, 72.

Förbön som önskebön i Rom 15:5–6.

Vers	Svensk text	Grekisk text	Kommentarer
15:5–6	Måtte uthållighetens och tröstens Gud göra er eniga efter Kristi Jesu vilja, så att ni alla med en mun prisar vår herre Jesu Kristi Gud och fader.	ὁ δὲ θεὸς τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς παρακλήσεως δόξῃ ὑμῖν τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν ἀλλήλοις κατὰ Χριστὸν Ἰησοῦν, ἵνα ὁμοθυμαδὸν ἐν ἐνὶ στόματι δοξάζητε τὸν θεὸν καὶ πατέρα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.	Verserna 15:5–6 följer önskebön enligt fyrdelad struktur. Verserna 15:6–6 överensstämmer med min definition på förbön: Förbön är en bön som bes till Gud, om något gott för något, för någon och/eller för någon annans räkning. Bönen är skriven i tredje person enligt principerna vid kanonisering av Nya testamentet. Förbönen kan ingå i jämförelsen med ”Kyrkans förbön”. Ord identifieras enligt ovan.

Figur 1.

Förbön som önskebön i Rom 15:13.

Verser	Svensk text	Grekisk text	Kommentarer
15:13	Må hoppets Gud fylla er tro med all glädje och frid och ge er ett allt rikare hopp genom den heliga andens kraft.	Ὁ δὲ θεὸς τῆς ἐλπίδος πληρῶσαι ὑμᾶς πάσης χαρᾶς καὶ εἰρήνης ἐν τῷ πιστεύειν, εἰς τὸ περισσεύειν ὑμᾶς ἐν τῇ ἐλπίδι ἐν δυνάμει πνεύματος ἁγίου.	Versen 15:13 följer fyrfaldiga strukturen för önskebön och överensstämmer med min definition på förbön: Förbön är en bön som bes till Gud, om något gott för något, för någon och/eller för någon annans räkning. Bönen är skriven i tredje person enligt principerna vid kanonisering av Nya testamentet. Förbönen kan ingå i jämförelsen med ”Kyrkans förbön”. Ord identifieras enligt ovan.

Figur 2.

Verserna 15:5–6 och 15:13 följer den fyrdelade strukturen för önskebön och överensstämmer också med min definition på förbön: Förbön är en bön som bes till Gud, om något gott för något, för någon och/eller för någon annans räkning. Båda förbönerna ovan är kandidater till jämförelse med ”Kyrkans förbön” i denna studie. Det som kommer fram i förbönen är substantiv: Mun, vilja, hopp, kraft, tro, glädje och frid och adjektiven är: eniga och rikare. Verben är: måtte/må, göra, prisa, fyll och ge. Förbönerna har attributen till Gud som hoppets Gud, uthållighetens och tröstens Gud. Jesus benämns som herre Jesu. Den Heliga Anden och Gud som fader nämns.

Förbön som önskebön i Rom 15:33.

Verser	Svensk text	Grekisk text	Kommentarer
15:33	Fridens Gud är med er alla, amen.	Ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης μετὰ πάντων ὑμῶν, ἀμήν.	Versen 15:33 följer inte tydligt de två kriterierna för förbön. Detta är en form av välsignelsebön och ett konventionellt hälsningsavslut, då bönen ingår som avslut i Paulus kapitel 15. Attribut för Gud finns.

Figur 3.

Bönen i 1 Rom 15:33 ovan i figur 3 ovan, är en önskebön enligt Wiles. Enligt min analys är den inte tydlig i alla fyra steg enligt den fyrfaldiga strukturen och stämmer inte helt överens med min definition av förbön. Det är en önskebön och enligt min analys är bönen en önskan om frid. Bönen kan ses som en välsignelsebön, men också som ett konventionellt hälsningsavslut på ett brev, då versen finns som sista vers i Romarbrevets kapitel 15. Bönen kan ingå som tänkbart avslut tillsammans med en mer omfattande förbön med böneinnehåll då man också ber för andra, men i denna studie tas inte 1 Rom 15:33 med vid jämförelsen av ”Kyrkans förbön”. Bönen uppfyller inte de två definierade kriterierna på förbön. Den fjärde förbönen som Wiles identifierar som tydlig önskebön är 1 Rom 16:20, se figur 3 nedan.

Förbön som önskebön i Rom 16:20.

Verser	Svensk text	Grekisk text	Kommentarer
16:20	Fridens Gud skall snart låta Satan krossas under era fötter. Nåd från vår herre Jesus Kristus åt er alla.	ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης συντρίψει τὸν σατανᾶν ὑπὸ τοὺς πόδας ὑμῶν ἐν τάχει. Ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ μεθ' ὑμῶν.	Versen 16:20 är en önskebön och den överensstämmer inte med min definition på förbön. Förbönen kan definieras som en inbäddad förbannelsebön och därför ingår den inte i jämförelsen med ”Kyrkans förbön”, enligt kriterierna för förbön i uppsats.

Figur 4.

Förbönen ovan i Rom 16:20 återfinns i slutet av Romarbrevet. Min analys av denna förbön är att den kan ses som en önskebön, men inte definieras som en förbön enligt definitionen: Förbön är en bön som bes till Gud, om något gott för något, för någon och/eller för någon annans räkning. Enligt min mening kan bönen definieras som en inbäddad förbannelsebön i versen. Denna vers analyserar jag annorlunda än Wiles och på grund av förbannelse-momentet kommer jag inte att ta med bönen i jämförelsen med förbönerna i ”Kyrkans förbön”. Orden analyseras därför inte.

Förbön som önskebön i Rom 10:1.

Verser	Svensk text	Grekisk text	Kommentarer
10:1	Bröder, mitt hjärtas önskan, och min bön till Gud, är att de skall bli räddade.	Ἀδελφοί, ἡ μὲν εὐδοκία τῆς ἐμῆς καρδίας καὶ ἡ δέησις πρὸς τὸν θεὸν ὑπὲρ αὐτῶν εἰς σωτηρίαν.	Versen 10:1 innehåller en önskebön som inte kan definieras som en förbön enligt fyrdelade strukturen. Däremot kan Rom 10:1 definieras som förbön enligt min definition.

Figur 5.

Versen 1:10 ovan är en önskebön enligt Wiles. Bönen kan identifieras som en förbön enligt min definition men bönen uppfyller inte helt kriteriet för den fyrdelade strukturen. Då textversen överensstämmer med min definition av förbön, tas orden bröder, hjärta, önskan, bön, Gud och räddare med i kommande jämförelser, däremot kommer bönen inte att tas med för jämförelse med ”Kyrkans förbön”.

Förbön som förbönsrapport i Rom 1:9 och en framställningsbön av Paulus i Rom 1:10 enligt Wiles.

Verser	Svensk text	Grekisk text	Kommentarer
1:9	Gud, som jag tjänar med min ande när jag förkunnar evangeliet om hans son, kan vittna om att jag ständigt nämner er i mina böner.	μάρτυς γάρ μου ἐστὶν ὁ θεός, ὃ λατρεύω ἐν τῷ πνεύματι μου ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ὥς ἀδιαλείπτως μνησθῆναι ὑμῶν ποιούμεναι.	Versen 1:9 följer till viss del den fyrfaldiga strukturen för förbön. Den överensstämmer inte med min definition på förbön. Orden tas inte med till kommande jämförelser. Efterföljande vers 1:10 innehåller en begäran om förbön enligt framställningsbön men den är inte en förbön enligt min definition. Enligt min analys är bönen en framställningsbön. Inga ord tas med för kommande jämförelser.
1:10	Jag ber att jag äntligen skall få möjlighet att resa till er, om det är Guds vilja.	πάντοτε ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου δεόμενος εἴ πως ἤδη ποτὲ εὐδοωθήσομαι ἐν τῷ θελήματι τοῦ θεοῦ ἔλθειν πρὸς ὑμᾶς.	

Figur 6.

Förbön, beskriven som en förbönsrapport finns också i Romarbrevet, vilket innebär en beskrivning av den bedjarens böner, här Paulus böner som i exemplet ovan i Rom 1:9: ”Gud som jag tjänar med min ande [...] kan vittna om att jag ständigt nämner er i mina böner”.⁵⁵ Förbönsrapporten i brödtexten i Romarbrevet 1:10 i figur 6 ovan definieras som framställningsbön av Paulus. Bönerna i Rom 1:9 och 1:10 uppfyller inte kriterierna för förbön i denna studie och tas inte med i kommande jämförelser.

⁵⁵ Wiles, *Paul's Intercessory Prayers*, 7, 22, 157.

I nedanstående figur 7 visas de identifierade och återkommande orden och nominalfraserna i Romarbrevet, i alfabetisk ordning. Siffran till höger i tabeller visar hur många gånger ordet och frasen förekommer i de identifierade förbönerna i Romarbrevet.

Verben må/måtte är hjälpverb vid översättning till svenska av det grekiska verbet, som står i formen optativ. Enligt Wiles använde Paulus grekiskans optativform för vissa av önskebönerna. Alla substantiv, adjektiv och verb återkommer enbart en gång, utom hjälp verbet må/måtte. Fraserna i svensk översättning innehåller attributen till Gud som hoppets Gud, uthållighetens Gud och tröstens Gud. Den Heliga Anden, herre Jesu och Gud fader nämns också i förbönerna. Nedanstående ord och fraser kommer att analyseras och jämföras med orden och fraserna i de övriga breven.

Återkommande ord och fraser i Romarbrevet.

substantiv	bröder	1
	bön	1
	frid	1
	glädje	1
	hjärtas	1
	hopp	1
	kraft	1
	mun	1
	tro	1
	vilja	1
	önskan	1
adjektiv	eniga	1
	rikare	1
verb	bli	1
	fylla	1
	ge	1
	göra	1
	måtte/må (hjälpverb)	2
	prisar	1
	räddade	1
	skall	1
nominalfras	den Heliga anden	1
	Gud fader/Gud	2
	Herre Jesu Kristi/Kristi Jesus	2
	hoppets Gud	1
	tröstens Gud	1
	uthållighetens Gud	1

Figur 7.

3.2. Förbön i Första Korinthierbrevet

En möjlig förbön som kan tolkas som önskebön finns i Första Korinthierbrevet. Det finns delade åsikter, enligt Wiles, om bönen och själv menar han att det är tveksamt om detta är en förbön enligt strukturen för funktionen önskebön.⁵⁶ Förbönen 1:8 i Korinthierbrevet menar han eventuellt också kan tolkas som tacksägelsebön.

Förbön som en eventuell möjlig önskebön i 1 Kor 1:8 enligt Wiles.

Verser	Svensk text	Grekisk text	Kommentarer
1:8	Han skall också ge er fasthet ända till slutet, så att ni inte kan anklagas på vår herre Jesu Kristi dag.	ὁς καὶ βεβαιώσει ὑμᾶς ἕως τέλους ἀνεγκλήτους ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ [Χριστοῦ].	Vid en jämförelse med den fyrdelade struktur för önskebön, så visar analysen att 1:8 inte är en förbön då överensstämmelse saknas. Bönen överensstämmer inte med min definition på förbön. Möjligen är detta en utbildande och lärande förbön.

Figur 8.

I figur 8 ovan visas 1 Kor 1:8 och min analys är att detta inte är en tydlig önskebön då det inte är tydligt att bönen börjar med Gud som subjekt med tillägg av olika attribut och den följer inte heller min definition av förbön. Enligt min analys är detta en lärande och utbildande bön, varför den inte tas med i jämförelse med kyrkoböckerna.

Välsignelseböner och förbannelseböner ser Wiles som förböner i form av önskeböner. Min uppfattning är att dessa bönetyper är egna kategorier (se avsnitt 1.6.). Nedan visar jag i figur 9 och i figur 10 hur dessa böner ser ut och analyserar och jämför dem med kriterierna för förbön enligt den fyrdelade strukturen och med min definition av förbön.

Förbön som en eventuell möjlig önskebön i form av förbannelse i 1 Kor 5:3–5 enligt Wiles.

Verser	Svensk text	Grekisk text	Kommentarer
5:3–5	Själv har jag redan – som om jag hade varit där, frånvarande till kroppen men närvarande till anden – fällt domen över den skyldige, i vår herre Jesu Kristi namn, när ni och min ande kom samman och vår herre Jesu kraft var med oss: en sådan person skall överlämnas åt Satan så att hans kropp går under för att hans ande skall bli räddad på Herrens dag.	ἐγὼ μὲν γάρ, ἄπὸν τῷ σώματι παρὼν δὲ τῷ πνεύματι, ἤδη κέκρικα ὡς παρὼν τὸν οὕτως τοῦτο κατεργασάμενον· ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου [ἡμῶν] Ἰησοῦ συναχθέντων ὑμῶν καὶ τοῦ ἐμοῦ πνεύματος σὺν τῇ δυνάμει τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ, παραδοῦναι τὸν τοιοῦτον τῷ σατανᾷ εἰς ὄλεθρον τῆς σαρκός, ἵνα τὸ πνεῦμα σωθῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυρίου.	Förbannelsebönen i 1 Kor 5:3–5 kan ses som en önskebön i form av en önskan. Den kan inte identifieras som en förbön enligt den fyrdelade strukturen enligt Wiles eller min egen definition på förbön. Denna bön utgår i jämförelsen med ”Kyrkans förbön”.

Figur 9.

⁵⁶

Wiles, *Paul's Intercessory Prayers*, 97.

Välsignelse och förbannelse finns enligt Wiles i den inledande förbannelsebönen i 1 Kor 5:3–5 i figur 9 ovan, vilken avslutas med välsignelsebönen i 1 Kor 16:22 i figur 10 nedan. Wiles menar att brevet som börjar med denna förbannelse till församlingen i Korinth visar på profetisk och prästerlig förbön och att Paulus syfte var att åtskilja och polarisera där det var nödvändigt i Jesus Kristus namn för kyrkans tillväxt skull.⁵⁷

En analys av 1 Kor 5:3–5 visar att det saknas överensstämmelse med definitionen av förbön i den fyrdelade strukturen. Det saknas dessutom överensstämmelse mellan innehållet i verserna och min definition av förbön. Denna förbannelsebön kommer därför inte att ingå i de jämförelser som kommer att göras med kyrkohandböckerna och ”Kyrkans förbön” i senare del av denna uppsats.

I figur 10 nedan, visas en önskebön i form av en välsignelse. Vid första ögonkastet så är det inte tydligt, men genom en analys av närmiljön till 1 Kor 16:22, beskriver Wiles, att det finns ett samband mellan 1 Kor 16:22 och ”Lords Supper” i de första kristnas liturgi, i liturgin i *De apostoliska fäderna* samt till *Didache* 10:6.⁵⁸

Förbön i form av önskebön och välsignelse i 1 Kor 16:22 enligt Wiles.

Verser	Svensk text	Grekisk text	Kommentarer
16:22	Om någon inte älskar Herren: förbannelse över honom. Marana ta. ⁵⁹	εἴ τις οὐ φιλεῖ τὸν κύριον, ἧτω ἀνάθεμα. μαράνα θά.	Texten i 1 Kor 16:22 överensstämmer inte med den fyrdelade strukturen för önskebön. Texten överensstämmer inte heller med min definition av förbön. Enligt Wiles är detta en välsignelse. Genom att enbart läsa orden och fraserna, uppfattar jag denna bön som en förbannelse.

Figur 10.

Ovanstående bön i 1 Kor 16:22 identifieras av Wiles som en önskebön i form av en välsignelse med kopplingar till *Didache* 10:6 och *De apostoliska fäderna*. Genom att enbart läsa texten som text (vilket var den metod jag valde för att tolka förbön med litterär analys) så uppfattar jag denna text som en förbannelse och därför tas bönen inte med som förbön eller i den komparativa analysen med ”Kyrkans förbön”.

I figur 11 nedan visas verserna 1 Kor 1:4-5 som identifierades i samband med analys av bön och förbön i qumrantexterna, se avsnitt 2.2. Enligt forskaren Daniel Falk finns det en överensstämmelse

⁵⁷ Wiles, *Paul's Intercessory Prayers*, 142-144.

⁵⁸ Wiles, *Paul's Intercessory Prayers*, 150-151.

⁵⁹ Bibelkommissionen, *Bibeln*, 1378. *Marana ta* är enligt Bibel 2000 arameiska och betyder: Vår Herre kom!

mellan texten i den s.k. Församlingsregeln i 1QS och mellan 1 Kor 1:4–5.⁶⁰ I nedanstående figur jämförs böneverserna i Korinthierbrevet med de två kriterierna för förbön för denna uppsats.

1 Kor 1:4–5 som enligt Falk har en överensstämmelse med församlingsregeln i 1QS.

Verser	Svensk text	Grekisk text	Kommentarer
1:4–5	Jag tackar alltid min Gud för att han har gett er sin nåd genom Jesus Kristus. Genom honom har ni blivit rika på allt, allt slags tal och allt slags kunskap.	Εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου πάντοτε περὶ ὑμῶν ἐπὶ τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ τῇ δοθείσῃ ὑμῖν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὅτι ἐν παντὶ ἐπλουτίσθητε ἐν αὐτῷ, ἐν παντὶ λόγῳ καὶ πάσῃ γνώσει,	Texten i 1 Kor 1:4-5 överensstämmer inte med den fyrdelade strukturen för önskebön. Texten överensstämmer inte med min definition av förbön. Detta är ett exempel på tacksägelsebön.

Figur 11.

Ovanstående jämförelse i figur 11 av 1 Kor 1:4–5 med förbönsdefinitionerna ger ingen överensstämmelse. Däremot är bönen ett uttryck för tacksägelse, enligt min uppfattning. De orden som är substantiv är: nåd, tal och kunskap. Det är intressant då det i Qumrankommuniteten var så viktigt med rätt tal och rätt kunskap om Torah. Analys av 1 Kor 1:4–5 visar inte på en överensstämmelse med kriterierna för förbön.

Ovanstående likheter, mellan verserna i Paulus brev, med qumrantexten, kan visa på att bönerna och förbönerna i Nya testamentet inte står för sig själva utan kan ha ett samband med tidigare historia. Det ingår inte i min studie att analysera alla typer av böner, men däremot att undersöka eventuella likheter av ord och formuleringar mellan förbönerna hos Paulus och i förbönerna i våra nutida kyrkohandböcker från 1986 och 2016.

Ytterligare analys av Första Korinthierbrevet visar att det inte finns någon bönerapport i Första Korinthierbrevet. Det finns inte heller några tydliga förböner av typen önskeböner, som enligt min bedömning, kan ingå i kommande komparativa analyser med förbönerna i HB86 och i HB16 varför enskilda ord som substantiv, adjektiv, verb och nominalfraser inte heller tas med i kommande analyser.

⁶⁰ Falk, *Daily, Sabbath and Festival Prayers*, 257-258.

3.3. Förbön i Andra Korinthierbrevet

Det finns två inbäddade förbönsrapporter enligt typen bönerapport i Andra Korinthierbrevet 13:7 och 13:9 samt 9:14. Det finns inga identifierade förböner av typen önskeböner i detta brev enligt Wiles.⁶¹

Förbön som bönerapport i Andra Korinthierbrevet 9:14, 13:7 och 13:9 enligt Wiles.

Verser	Svensk text	Grekisk text	Kommentarer
9:14	De kommer att be för er och längta efter er på grund av Guds överväldigande nåd mot er.	καὶ αὐτῶν δεήσει ὑπὲρ ὑμῶν ἐπιποθούντων ὑμᾶς διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν χάριν τοῦ θεοῦ ἐφ' ὑμῖν.	2 Kor 9:14 uppfyller inte kriteriet för den fyrdelade strukturen för förbön enligt bönerapport. 2 Kor 9:14 uppfyller inte kriteriet för min definition av förbön.
13:7	Jag ber till Gud att ni inte skall göra något som är ont, inte för att jag skall visa mig hålla måttet, utan för att ni skall göra det som är gott; Sedan får det gärna se ut som om jag inte höll måttet.	εὐχόμεθα δὲ πρὸς τὸν θεὸν μὴ ποιῆσαι ὑμᾶς κακὸν μηδέν, οὐχ ἵνα ἡμεῖς δόκιμοι φανῶμεν, ἀλλ' ἵνα ὑμεῖς τὸ καλὸν ποιήτε, ἡμεῖς δὲ ὡς ἀδόκιμοι ὦμεν.	2 Kor 13:7 uppfyller inte kriteriet för den fyrdelade strukturen för förbön enligt bönerapport. 2 Kor 13:17 uppfyller inte kriteriet för min definition av förbön. Denna bön analyserar jag däremot som en framställningsbön för Paulus själv och hans dygder, och inte som en förbön för personerna i församlingen.
vers 8	Jag kan inte skada sanningen, bara främja den.	OBS: Vers 8 ingår inte som förbön och tas enbart med här för helhetens skull för de omgivande bönetexterna. οὐ γὰρ δυνάμεθα τι κατὰ τῆς ἀληθείας ἀλλ' ὑπὲρ τῆς ἀληθείας.	
13:9	Jag gläder mig när jag själv är svag och ni är starka. Just det ber jag om, att ni skall bli alltmer felfria.	χαίρομεν γὰρ ὅταν ἡμεῖς ἀσθενῶμεν, ὕμεῖς δὲ δυνατοὶ ᾗτε· τοῦτο καὶ εὐχόμεθα, τὴν ὑμῶν κατάρτισιν.	2 Kor 13:9 uppfyller inte kriteriet för den fyrdelade strukturen för förbön enligt bönerapport. 2 Kor 13:9 uppfyller inte kriteriet för min definition av förbön. . Denna bön analyserar jag som en inbäddad önskebön.

Figur 12.

Då inte någon av förbönerna i Andra Korinthierbrevet uppfyller kriterierna för antingen den fyrdelade strukturen för bönerapport eller kriteriet för min definition av förbön, så utgår dessa verser. De ord och fraser som verserna innehåller, kommer inte att komparativt analyseras med kyrkohandböckernas förböner.

⁶¹ Wiles, *Paul's Intercessory Prayers*, 241, 248.

3.4. Förbön i Galaterbrevet

Förböner som välsignelse och förbannelse finns i Galaterbrevet. En inledande förbannelsebön i Gal 1:8 i figur 13 avslutas med välsignelsebön i Gal 6:16 i figur 14, båda som önskeböner, enligt Wiles. Det finns inga ytterliga förböner identifierade i Galaterbrevet.⁶²

Förbön i form av önskebön i Galaterbrevet som förbannelse Gal 1:8–9.

Verser	Svensk text	Grekisk text	Kommentarer
1:8–9	<p>Men om någon, vore det så jag själv eller en ängel från himlen, skulle förkunna ett annat evangelium än det jag har förkunnat för er – förbannelse över honom!</p> <p>Vad jag redan har sagt säger jag nu en gång till: om någon förkunnar ett annat evangelium för er än det ni har fått – förbannelse över honom!</p>	<p>ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἡμεῖς ἢ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίζεται [ὑμῖν] παρ' ὃ εὐηγγελισάμεθα ὑμῖν, ἀνάθεμα ἔστω.</p> <p>ὥς προειρήκαμεν καὶ ἄρτι πάλιν λέγω· εἴ τις ὑμᾶς εὐαγγελίζεται παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω.</p>	<p>Det finns ingen överensstämmelse mellan den fyrdelade strukturen för önskebön och verserna 1:8-9.</p> <p>Det finns inte heller någon överensstämmelse med min definition av förbön.</p>

Figur 13.

Det är tydligt att det inte finns någon överensstämmelse mellan den fyrdelade strukturen för önskebön och verserna 1:8–9. Det finns inte heller någon överensstämmelse med min definition av förbön. Det är alltmer tydligt att böner i form av förbannelse och välsignelse är egna bönetyper enligt min analys utifrån tidigare definitioner av förbön, och att de inte tillhör kategorin förbön. Nedanstående figur visar den välsignelse (Gal 6:16) som hör ihop med förbannelsen ovan (Gal 1: 8–9). Här blir det tydligt att förbannelse och välsignelse vid brevets början och vid brevets slut, ingår i brevkonventionen, enligt min uppfattning.

Förbön i form av önskebön i Galaterbrevet som välsignelse Gal 6:16.

Verser	Svensk text	Grekisk text	Kommentarer
6:16	<p>Frid och förbarmande åt dem som vill leva efter denna ordning, åt Guds Israel.</p>	καὶ ὅσοι τῷ κανόνι τούτῳ στοιχήσουσιν, εἰρήνη ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἔλεος καὶ ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ τοῦ θεοῦ.	<p>Det finns ingen överensstämmelse mellan den fyrdelade strukturen för önskebön och versen i 6:16. Det finns inte heller någon överensstämmelse med min definition av förbön.</p>

Figur 14.

⁶²

Wiles, *Paul's Intercessory Prayers*, 126-129.

Versen i Gal 6:16 kommer i slutet av brevet och enligt min analys är detta inte en förbön, men däremot en text i ett brev med välsignelse till dem som brevet är ämnat för. Det finns inget i Galaterbrevet som jag uppfattar som förbön.

3.5. Förbön i Filipperbrevet

Förbön som möjlig önskebön finns i Filipperbrevet 4:19, se figur 15. Det finns delade åsikter enligt Wiles om denna bön och han menar att det är tveksamt att detta är en förbön enligt den fyrfaldiga strukturen för önskebön.⁶³

Förbön som tänkbar önskebön i Filipperbrevet i Fil 4:19.

Verser	Svensk text	Grekisk text	Kommentarer
4:19	Min Gud skall med sin härliga rikedom i Kristus Jesus fylla alla era behov.	ὁ δὲ θεός μου πληρώσει πᾶσαν χρείαν ὑμῶν κατὰ τὸ πλοῦτος αὐτοῦ ἐν δόξῃ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.	Möjlig förbön enligt Wiles. Bönen innehåller delar av förbön enligt den fyrdelade strukturen enligt stegen 1 och 2. Bönen uppfyller inte kriteriet för min definition av min förbön. Min analys är att detta är en utbildande bön av Paulus.

Figur 15.

Versen Fil 4:19 kan tolkas som tänkbar förbön enligt Wiles. Enligt min analys är detta en utbildande bön som innehåller delar av kriterierna för den fyrdelade strukturen för förbön, steg 1 och steg 2. Bönen är dock inte i överensstämmelse med kriteriet för min definition av förbön, varför inga ord och fraser kommer att tas med vid jämförelse med "Kyrkans förbön". Bönen skall inte komparativt analyseras med förböner i "Kyrkans förbön".

Förbön som tänkbar önskebön i form av utbildande förbön i Filipperbrevet i Fil 4:6–7 enligt Wiles.

Verser	Svensk text	Grekisk text	Kommentarer
4:6–7	Gör er inga bekymmer, utan när ni åkallar och ber, tacka då Gud och låt honom få veta alla era önskningar. Då skall Guds frid, som är	μηδὲν μεριμνᾶτε, ἀλλ' ἐν παντὶ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει μετὰ εὐχαριστίας τὰ αἰτήματα ὑμῶν γνωρίζεσθω πρὸς τὸν θεόν. καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ θεοῦ ἡ ὑπερέχουσα πάντα	Detta är en önskebön och utbildande förbön av Paulus. Enligt min analys är detta en utbildande bön, vilket också Wiles definierar den som. Bönen uppfyller inte kriterierna för

⁶³ Wiles, *Paul's Intercessory Prayers*, 101.

	mera värd än allt vi tänker, ge era hjärtan och era tankar skydd i Kristus Jesus.	νοῦν φρουρήσει τὰς καρδίας ὑμῶν καὶ τὰ νοήματα ὑμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.	förbön i denna uppsats och kommer därför inte att inkluderas vid komparativ analys med "Kyrkans förbön".
--	---	--	--

Figur 16.

Filipperbrevet 4:6–7 innehåller enligt Wiles en önskebön som är en utbildande förbön av Paulus. Min bedömning är att detta inte är en förbön, enligt mina kriterier för förbön. Bönen är i sin helhet en önskebön, men däremot inte en förbön som inkluderas vid komparativ analys med "Kyrkans förbön" i senare steg. Inga ord kommer därför att tas med i analysen med "Kyrkans förbön".

Bönerapporten 1:3–11 är en framställningsbön för Paulus själv och finns i början av Filipperbrevet. Wiles drar slutsatsen att förböner av Paulus själv har avgörande bidragit till att skapa relationer mellan Paulus och hans kyrkor. Församlingarna har gett honom sin förståelse och sitt stöd i hans pressade situation, samtidigt som han bett konstant för dem. Uppmaningar om att be förbön för honom själv finns i fyra av Pauls sju epistlar i 1Thess 5:17 "be ständigt", Filipperbrevet 4:6, Rom 12:12–14 och 1 Kor 7:5.⁶⁴

Förbön som bönerapport i Fil 1:3–11.

Verser	Svensk text	Grekisk text	Kommentarer
1:3–8	<p>Jag tackar min Gud var gång jag tänker på er,</p> <p>alltid, i alla mina böner för er alla. Och det är med glädje jag ber för er: ni har varit med i arbetet för evangeliet ända från första dagen,</p> <p>och jag är övertygad om att han som har börjat ett gott verk hos er också skall fullborda det till Kristi Jesu dag.</p> <p>Det är som sig bör att jag tänker så om er alla. Jag har er ju i mitt hjärta; både när jag bär bojer och när jag försvarar och befäster evangeliet delar ni allesammans nåden med mig.</p> <p>Gud kan vittna om att jag längtar efter er alla med Kristi Jesu ömhet.</p>	<p>Εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου ἐπὶ πάσῃ τῇ μνηίᾳ ὑμῶν</p> <p>πάντοτε ἐν πάσῃ δεήσει μου ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, μετὰ χαρᾶς τὴν δέησιν ποιούμενος,</p> <p>ἐπὶ τῇ κοινωνίᾳ ὑμῶν εἰς τὸ εὐαγγέλιον ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας ἄχρι τοῦ νῦν,</p> <p>πεποιθὼς αὐτὸ τοῦτο, ὅτι ὁ ἐναρξάμενος ἐν ὑμῖν ἔργον ἀγαθὸν ἐπιτελέσει ἄχρι ἡμέρας Χριστοῦ Ἰησοῦ.</p> <p>Καθὼς ἐστὶν δίκαιον ἐμοὶ τοῦτο φρονεῖν ὑπὲρ πάντων ὑμῶν διὰ τὸ ἔχειν με ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμᾶς, ἐν τε τοῖς δεσμοῖς μου καὶ ἐν τῇ ἀπολογίᾳ καὶ βεβαιώσει τοῦ εὐαγγελίου συγκοινωνοῦς μου τῆς χάριτος πάντας ὑμᾶς ὄντας.</p> <p>μάρτυς γάρ μου ὁ θεὸς ὡς ἐπιποθῶ πάντα ὑμᾶς ἐν σπλάγχνοις Χριστοῦ Ἰησοῦ.</p>	<p>Detta är en lång bön som innehåller många olika typer av böner enligt min analys. Det är tacksägelsebön och bönerapport i 1:3–8.</p>

⁶⁴

Wiles, *Paul's Intercessory Prayers*, 284.

Vers 9–11	<p>Och min bön är att er kärlek ständigt skall växa och bli rik på insikt och urskillning,</p> <p>så att ni kan avgöra vad som är väsentligt och stå rena och skuldfräa på Kristi dag,</p> <p>fyllda av den rättfärdighet som är frukten av Jesu Kristi verk, Gud till ära och pris.</p>	<p>Καὶ τοῦτο προσεύχομαι, ἵνα ἡ ἀγάπη ὑμῶν ἔτι μᾶλλον καὶ μᾶλλον περισσεύῃ ἐν ἐπιγνώσει καὶ πάσῃ αἰσθήσει</p> <p>εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς τὰ διαφέροντα, ἵνα ἦτε εἰλικρινεῖς καὶ ἀπρόσκοποι εἰς ἡμέραν Χριστοῦ,</p> <p>πεπληρωμένοι καρπὸν δικαιοσύνης τὸν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς δόξαν καὶ ἔπαινον θεοῦ.</p>	<p>Vers 9-11 är enligt min analys förbön som uppfyller kriteriet för min förbönsdefinition. De ord som finns med i dessa verser, medtas vid komparativ analys.</p> <p>Ingen av verserna uppfyller i Fil 1:3–11 uppfyller kriterierna för den fyrdelade strukturen för förbön.</p>
--------------	--	--	---

Figur 17.

Den omfattande bönerapporten i Fil 1:3–11 innehåller, enligt min analys, mer än enbart en rapport om att bön betts av Paulus. Den innehåller också en tacksägelse. Verserna i Fil 1:9–11 innehåller förbön som uppfyller kriteriet för min definition av förbön i denna studie, däremot uppfylls inte kriterierna för den fyrdelade strukturen. De substantiv, adjektiv, verb och nominalfraser som finns i dessa verser tas därför med vid kommande komparativa analys med ”Kyrkans förbön”.

Förbön som förbönsrapport i Fil 1:19 enligt Wiles.

Verser	Svensk text	Grekisk text	Kommentarer
1:19	<p>Jag vet ju att allt detta kommer att leda till min räddning,</p> <p>tack vare era böner</p> <p>och den hjälp som Jesu Kristi ande ger.</p>	<p>οἶδα γὰρ ὅτι τοῦτό μοι ἀποβήσεται εἰς σωτηρίαν διὰ τῆς ὑμῶν δεήσεως καὶ ἐπιχορηγίας τοῦ πνεύματος Ἰησοῦ Χριστοῦ</p>	<p>Det är tydligt att detta är en förbönsrapport. Min analys är att versen också kan definieras om en framställningsbön för Paulus själv.</p> <p>Inga ord tas med i kommande jämförelse med ”Kyrkans förbön”.</p>

Figur 18.

Det är tydligt att detta är en bönerapport. Min bedömning är att bönen också kan definieras som en framställningsbön för Paulus själv. Denna bön överensstämmer inte med de två kriterierna för definition av förbön i denna studie, varför inga ord tas eller jämförelse kommer att göras med ”Kyrkans förbön”.

I nedanstående tabell figur 19, visas de identifierade orden och fraserna i Filipperbrevet, som finns i de identifierade förbönstexterna och som kommer att tas med vid kommande komparativa analys med ”Kyrkans förbön”. Orden visas i bokstavsordning och siffran till höger i tabellen visar på antalet förekomster i brevet.

Identifierade ord och fraser i Filipperbrevet.

substantiv	bön	1
	frukten	1
	insikt	1
	kärlek	1
	pris	1
	rättfärdighet	1
	urskiljning	1
	verk	1
	ära	1
adjektiv	rena	1
	rik	1
	skuldfria	1
	ständigt	1
	väsentligt	1
verb	avgöra	1
	bli	1
	fyllda	1
	stå	1
	växa	1
nominalfras	Gud	1
	Jesu Kristi	1
	Kristi dag	1

Figur 19.

3.6. Förbön i Första Thessalonikerbrevet

Förbön som önskebön finns i 1 Thessalonikerbrevet. I första Thessalonikerbrevet finns två huvudsakliga önskeböner i 1 Thess 3:11–13 och i 1 Thess 5:23–24. Wiles menar att det finns en viktig sak om bön att notera hos Paulus och det är uttrycket ’vår Fader’ som Wiles menar är signifikant hos Paulus och som fanns med i traditionella judiska böner och hade en mycket speciell helig liturgisk betydelse. En annan sak som Wiles menar är signifikant hos Paulus är att han bad som både pastor och som en öm och tillgiven vän. Önskebönerna uttrycker kärlek och det var ett grundläggande och återkommande tema i Paulus förböner i alla breven, enligt Wiles.⁶⁵ Ordet kärlek finns med i detta brev

⁶⁵ Wiles, *Paul’s Intercessory Prayers*, 55-56.

i förbönen men har inte funnits med som ord i de definierade förbönerna i Romarbrevet, Korinthierbrevet eller Galaterbrevet.

I bönepassagen i 1 Thess 3:9–13 finns en bönestruktur i uppbyggnaden kring triaden tro, hopp och kärlek (tro i v.10, kärlek i v.12 och hopp i v.13). Denna triad förekommer tre gånger i brevet (1:3, 3:10–13 och 5:8). Denna triad av tro, hopp och kärlek anser Wiles också är vanlig i Paulus övriga brev samt hos andra tidiga kristna författare.⁶⁶ Wiles menar att medan Paulus skrev brevet och skrev ner förbönen, så är hans tolkning den, att Paulus också bad direkt till Gud i förbön för dem i Thessalonike inför den stora, kommande och väntande krisen.

Förböner som önskeböner i 1 Thess 3:11–13 och 5:23–24.

Verser	Svensk text	Grekisk text	Kommentarer
3:11–13	Måtte vår Gud och fader själv och vår herre Jesus hålla vägen till er öppen för oss. Och måtte Herren låta er kärlek till varandra och till alla människor bli rik och överflödande som vår kärlek till er, så att ni blir styrkta i era hjärtan och kan stå oförvitliga och heliga inför vår Gud och fader, när vår herre Jesus kommer med alla sina heliga.	Αὐτὸς δὲ ὁ θεὸς καὶ πατὴρ ἡμῶν καὶ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς κατευθύνει τὴν ὁδὸν ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς· ὕμᾱς δὲ ὁ κύριος πλεονάσαι καὶ περισσεύσαι τῇ ἀγάπῃ εἰς ἀλλήλους καὶ εἰς πάντας καθάπερ καὶ ἡμεῖς εἰς ὑμᾶς, εἰς τὸ στηρίζαι ὑμῶν τὰς καρδίας ἀμέμπτους ἐν ἀγιοσύνῃ ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ μετὰ πάντων τῶν ἁγίων αὐτοῦ, [ἀμήν].	Versen inleds med ”vår Gud och fader” som Paulus ofta använder, d.v.s. our Father. Verserna 5:11–13 är tydliga önskeböner och uppfyller också kriterierna för fyrfaldiga strukturen och min definition av förbön.
5:23–24	Må han som är fridens Gud helga er helt igenom, och må er ande, själ och kropp bevaras hela och oskadda så att de är utan fläck när vår herre Jesus Kristus kommer. Han som kallar er är trofast, han skall åstadkomma det.	Αὐτὸς δὲ ὁ θεὸς τῆς εἰρήνης ἀγιάσαι ὑμᾶς ὁλοτελεῖς, καὶ ὁλόκληρον ὑμῶν τὸ πνεῦμα καὶ ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα ἀμέμπτως ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τηρηθεῖη. πιστὸς ὁ καλῶν ὑμᾶς, ὃς καὶ ποιήσει.	I denna förbön börjar Paulus med Fridens Gud, en Gud med attribut som också identifierades vid flera versrader i Romarbrevet. 1 Thess 5:23–24 är uppfyller förböner båda kriterierna för förbön. Ande, kropp och själ, kan vara ett kultiskt lån och liturgisk formulering enligt Wiles.

Figur 20.

Det är tydligt att önskebönerna omedelbart ovan är förböner enligt kriterierna i den fyrdelade strukturen och enligt min definition på förbön. Förböner kommer att tas med för komparativ analys

⁶⁶ Wiles, *Paul's Intercessory Prayers*, 56.

med HB86 och HB16. Enligt Wiles uttrycker ovanstående två förböner i figur 20, liturgi och formuleringar som enligt Wiles, är typiska för Paulus.⁶⁷ Wiles menar att många forskare anser att uttrycket ”your spirit and soul and body” som i 1 Thess 5:23 ”Må han som är fridens Gud helga er helt igenom, och må er ande, själ och kropp bevaras oskadda, så att de är utan fläck när vår herre Jesus Kristus kommer”, kan ha varit kultiskt, och ett lån från en liturgisk formulering.⁶⁸

Förbönerna i Paulus brev är i detta fall inbäddade som önskeböner, d.v.s. önskeböner som adresserar Gud i tredje person, men är adresserade till läsaren som i exemplet 1 Thess 3:11–12 ”Måtte vår Gud och fader själv och vår herre Jesus hålla vägen till er öppen för oss. Och måtte Herren låta er kärlek till varandra och till andra människor bli rik och överflödande som vår kärlek till er.” Identifierade ord och fraser som kommer att tas med i kommande analys, visas i figur 22 nedan.

I Thessalonikerbrevet finns också två förböner som Wiles identifierar som bönerapporter, d.v.s. 1 Thess 1:2–3 och 3:9–10. I versen 1:2–3 ser man tydligt triaden med tro, hopp och kärlek och Paulus uttryck ’Gud, vår fader’, se figur 21.

Förböner som önskeböner i 1 Thess 1:2–3 och 3:9–10.

Verser	Svensk text	Grekisk text	Kommentarer
1:2–3	Vi tackar alltid Gud för er alla och nämner er ständigt i våra böner, ty vi tänker på vad ni uträttat i tron, hur ni uppoftar er i kärleken och hur ni håller ut i hoppet till vår herre Jesus Kristus inför Gud, vår fader.	Εὐχαριστοῦμεν τῷ θεῷ πάντοτε περὶ πάντων ὑμῶν μνηαίνοντες ἐπὶ τῶν προσευχῶν ὑμῶν, ἀδιαλείπτως μνημονεύοντες ὑμῶν τοῦ ἔργου τῆς πίστεως καὶ τοῦ κόπου τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ὑπομονῆς τῆς ἐλπίδος τοῦ κυρίου ὑμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐμπροσθεν τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ὑμῶν,	Verserna 3.1–2 visar tydligt med triaden tro, hopp och kärlek. Bönen analyserar jag som en tacksägelsebön och den uppfyller inte kriterierna för förbön.
3:9–10	Hur skall vi tillräckligt kunna tacka Gud för er, för all den glädje över er som vi känner inför vår Gud, när vi dag och natt bönfaller honom om att få återse er för att rätta till bristerna i er tro?	τίνα γὰρ εὐχαριστίαν δυνάμεθα τῷ θεῷ ἀνταποδοῦναι περὶ ὑμῶν ἐπὶ πάσῃ τῇ χαρᾷ ἣν χαίρομεν δι’ ὑμᾶς ἐμπροσθεν τοῦ θεοῦ ὑμῶν, νυκτὸς καὶ ἡμέρας ὑπερεκπερισσοῦ δεόμενοι εἰς τὸ ἰδεῖν ὑμῶν τὸ πρόσωπον καὶ καταρτίσαι τὰ ὑστερήματα τῆς πίστεως ὑμῶν;	Den första versen 3:9 analyserar jag som tacksägelsebön och vers 3:10 som bön med inslag av lärande. Verserna är inte förbön enligt kriterierna för förbön. Sista versen definierar jag som framställningsbön för Paulus själv.

Figur 21.

Ingen av de två ovanstående bönerna, som enligt Wiles är bönerapporter, analyserar jag som förbön enligt den fyrdelade strukturen eller enligt min definition av förbön, varför inga ord tas med för kommande jämförelser.

⁶⁷ Wiles, *Paul's Intercessory Prayers*, 39.

⁶⁸ Wiles, *Paul's Intercessory Prayers*, 39.

De identifierade orden och fraserna i Första Thessalonikerbrevet, som tas med i kommande komparativa analys med ”Kyrkans förbön”, visas i figur 22 nedan. Verben må/måtte är hjälpverb vid översättning till svenska av det grekiska verbet som står i formen optativ. Orden och fraserna visas i bokstavsordning och siffran i kolumnen till höger, visar antalet gånger som de återkommer i brevet.

Identifierade ord och fraser i Första Thessalonikerbrevet.

substantiv	ande	1
	fläck	1
	hjärtan	1
	kropp	1
	kärlek	2
	människor	1
	rik	1
	själ	1
	vägen	1
adjektiv	heliga	2
	helt/hela	2
	oförvitliga	1
	oskadda	1
	styrkta	1
	trofast	1
	öppen	1
	överflödande	1
verb	bevaras	1
	bli	1
	helga	1
	hålla	1
	kallar	1
	kommer	2
	låta	1
	måtte/må (hjälpverb)	4
	skall	1
	stå	1
	åstadkomma	1
nominalfras	fridens Gud	1
	Gud och fader	2
	Herre Jesus/herre Kristus	3
	herren	1

Figur 22.

3.7. Förbön i Filemonbrevet

En bönerapport finns i Filemonbrevet, enligt Wiles, i verserna 4 och 6, se nedanstående figur 23. Vers 5 tas med i figuren, för helhetens skull.

Förbön som bönerapport i Filem vers 4 och vers 6.

Verser	Svensk text	Grekisk text	Kommentarer
vers 4	Jag tackar alltid min Gud när jag nämner dig i mina böner –	Εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου πάντοτε μνηΐαν σου ποιούμενος ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου,	Vers 4 definierar jag som en tacksägelsebön. Vers 5 är ingen bönerapport, den är medtagen här endast för helhetens skull. I vers 5 finns orden tro och hopp, som Paulus ofta använder, enligt Wiles. Vers 6 kan ses som en förbön enligt min definition, men överensstämmer inte med den fyrfaldiga formeln. Ökad insikt är något som bes för. Orden tas med till komparativ analys.
vers 5	jag har hört om din kärlek och din tro, din tro på herren Jesus och din kärlek till alla de heliga.	ἀκούων σου τὴν ἀγάπην καὶ τὴν πίστιν, ἣν ἔχεις πρὸς τὸν κύριον Ἰησοῦν καὶ εἰς πάντας τοὺς ἁγίους,	
vers 6	Min bön är att vad din tro ger dem skall leda till ökad insikt om allt det goda ni skall få genom Kristus.	ὅπως ἡ κοινωνία τῆς πίστεώς σου ἐνεργῆς γένηται ἐν ἐπιγνώσει παντὸς ἀγαθοῦ τοῦ ἐν ἡμῖν εἰς Χριστόν.	

Figur 23.

Vers 4 i Filemonbrevet, definierar jag som en tacksägelsebön och vers 5, medtages här enbart för helhetens skull. I vers 5 förekommer orden tro och kärlek, de ord som Paulus ofta använder, enligt Wiles. Vers 6 kan ses som en förbön, enligt kriteriet för min definition av förbön, däremot överensstämmer inte versen med den fyrdelade strukturen. Bönen är dock en bön med en önskan om ökad insikt om det goda, för dem som lyssnar till Filemon. Då vers 6 överensstämmer med min definition av förbön inkluderas de ord som är substantiv, adjektiv, verb och nominalfraser, vid kommande komparativa analys.

Det finns också en bönerapport i form av en framställningsbön med en önskan från Paulus att församlingen skall be förbön för honom i Filemonbrevet vers 22, se figur 24 nedan.⁶⁹

Förbön som bönerapport i Filemon vers 22 enligt Wiles.

Verser	Beskrivning av verser	Formel för förbön "wish-prayer"	Kommentarer
Vers 22	En sak till: ordna ett rum åt mig. Jag hoppas nämligen att ni tack vare era böner skall få glädjen att se mig.	Det finns ingen uppenbar formel.	Vers 22 är enligt min analys en tydlig framställningsbön för Paulus själv. Jag definierar inte bönen som en bönerapport.

Figur 24.

⁶⁹ Wiles, *Paul's Intercessory Prayers*, 218-219.

Bönen i Filemonbrevet vers 22 definierar jag som en framställningsbön för Paulus själv. Det finns dock ingen överensstämmelse med kriterierna för förbön.

De identifierade orden och fraserna i Filemonbrevet, som tas med i kommande komparativa analys med ”Kyrkans förbön”, visas i figur 25 nedan. Orden och fraserna visas i bokstavsordning och siffran i kolumnen till höger, visar antalet gånger som de återkommer i brevet.

Identifierade ord och fraser i Filemonbrevet.

substantiv	bön	1
	insikt	1
	tro	1
adjektiv	goda	1
	ökad	1
verb	få	1
	ger	1
	leda	1
	skall	1
nominalfras	Kristus	1

Figur 25.

3.8. Slutsats om förbön i Paulus brev

Jerome Murphy-O'Connor använde metoden retorisk analys och identifierade välsignelser och tacksägelser som brevkonventioner i såväl brödtext som öppningshälsning i brev, varför han inte identifierade dem som böner. Wiles menar att välsignelser och förbannelser kan uppfattas som önskeböner, och att de därmed ingår som förbönstyper i hans definition av förbön. Wiles identifierar också Paulus önskan om att församlingen skall be för honom, som en önskebön för Paulus själv, varför Wiles har med Paulus önskeböner som förböner.

Min definition av förbön är mer strikt än Wiles då jag menar att välsignelsebön och förbannelsebön kan uppfattas som egna bönekategorier. Precis som Wiles analyserar jag dem som önskeböner, men de omfattas inte av min definition av förbön: Förbön är en bön som bes till Gud, om något gott för något, för någon och/eller för någon annans räkning. Jag uppfattar därför välsignelserna i början och slutet av breven som hälsningar, och inte som förböner. Paulus önskan om förbön för sig själv menar jag är en framställningsbön för honom själv och inte en förbön, enligt min definition av förbön i denna uppsats.

Analysen av Paulus sju brev visar att det finns förbön, enligt de två kriterierna i denna uppsats, i fyra av de sju breven d.v.s. Romarbrevet, Filipperbrevet, Första Thessalonikerbrevet och

Filemonbrevet. Resultatet visar att det finns enbart fyra tydliga förböner, enligt kriterierna för min definition och enligt den fyrdelade strukturen.⁷⁰

De förböner som tydligt ingår i kategorin förbön och som kan användas i jämförelse med ”Kyrkans förbön” är två förböner i Romarbrevet (15:5–6 och 15:13) och två förböner i Första Thessalonikerbrevet (3:11–13 och 5:23–24). Det finns ytterligare ett antal förbönstexter som kan identifieras som förböner, enligt min definition, men de uppfyller inte kriteriet för den fyrdelade strukturen. De förbönstexter som jag menar också är förböner är en bönetext i Filipperbrevet (1:9–11), en bönetext i Filemonbrevet (vers 6) och en bönetext i Romarbrevet (10:1). Bönetexterna i Filipperbrevet (1:3–11) innehåller flera olika böner, som jag definierar som tacksägelse och välsignelse och det är enbart verserna 1:9–11 som överensstämmer med min definition av förbön.

De ord och fraser som förekommer i dessa sju identifierade förböner kommer att tas med vid jämförelse med förböner i ”Kyrkans förbön”. I nedanstående tabell i figur 26 sammanfattas de identifierade orden som finns i Paulus fyra brev. Orden är identifierade utifrån att de är substantiv, adjektiv, verb och nominalfraser. Orden i tabellen är sorterade i alfabetisk ordning. Siffrorna i tabellen visar antalet gånger som ordet och frasen återkommer i respektive brev och siffrorna i parentes vid ordet visar antalet brev som orden och fraserna uppkommer i.

Identifierade ord och fraser i Paulus brev.

Ord och fraser står i bokstavsordning och siffran i parentes visar det antalet brev som ordet/frasen uppträder i, av de fyra breven.	Romarbrevet	Filipperbrevet	Första Thessalonikerbrevet	Filemonbrevet
ande			1	
avgöra		1		
bevaras			1	
bli (3)	1	1	1	
bröder	1			
bön (3)	1	1		1
den Heliga anden	1			
eniga	1			
fläck			1	
frid	1			
fridens Gud			1	
fylla/fyllda (2)	1	1		
frukten		1		
få				1
ge/ger (2)	1			1
glädje	1			
goda				1
(tom rad)				

⁷⁰

Wiles, *Paul's Intercessory Prayers*, 29, 157.

Ord och fraser står i bokstavsordning och siffran i parentes visar antalet brev som ordet/frasen uppträder i, av de fyra breven.	Romarbrevet	Filipperbrevet	Första Thessalonikerbrevet	Filemonbrevet
Gud och fader/Gud (3)	2	1	2	
göra	1			
heliga/helga			3	
hel/helt			2	
herren			1	
Herre Jesu Kristi/Kristi Jesus (4)	2	1	3	1
hjärtas/hjärtan (2)	1		1	
hopp	1			
hoppets Gud	1			
hålla			1	
insikt (2)		1		1
kallar			1	
kommer			2	
kraft	1			
kropp			1	
Kristi dag		1		
kärlek (2)		1	2	
leda				1
låta			1	
mun	1			
måtte/må (hjälpverb) (2)	2		4	
människor			1	
oförvitliga			1	
oskadda			1	
prisar/pris (2)	1	1		
rena		1		
rikare/rik (3)	1	1	1	
räddade	1			
rättfärdighet		1		
skall (3)	1		1	1
skuldfria		1		
själ			1	
styrkta			1	
stå (2)		1	1	
ständigt		1		
tro/trofast (3)	1		1	1
tröstens Gud	1			
urskiljning		1		
uthållighetens Gud	1			
verk		1		
vilja	1			
vägen		1		
väsentligt		1		
(tom rad)				

Ord och fraser står i bokstavsordning och siffran i parentes visar antalet brev som ordet/frasen uppträder i, av de fyra breven.	Romarbrevet	Filipperbrevet	Första Thessalonikerbrevet	Filemonbrevet
växa		1		
åstadkomma			1	
ära		1		
ökad				1
önskan	1			
öppen			1	
överflödande			1	

Figur 26.

Resultatet i tabellen ovan visar ord och fraser som identifierats i de analyserade förbönstexterna i Paulus brev. Siffrorna i tabellen visar hur många gånger ett ord förekommit i förbönstexterna i de identifierade förbönerna i respektive brev. Det visar sig att det är 15 ord och fraser som återkommer i de fyra olika breven. En fras återkommer i alla fyra breven: Herre Jesu Kristi/Kristi Jesus. Fem ord återkommer i tre av breven, och dessa orden är: bli, bön, tro/trofast, rik/rikare och skall. Frasen Gud och fader/Gud, förekommer också i tre av breven.

Ytterligare åtta ord återkommer i två av de fyra breven. Dessa ord är: fylla/fyllda, ge/ger, hjärtas/hjärtan, insikt, kärlek, måtte/må, prisar/pris och stå. Verbet måtte/må är ett hjälpverb som används för att översätta det grekiska verbet, som står i formen optativ, till svenska.

Uttrycken fridens Gud, hoppets Gud och tröstens Gud visar att Paulus har gett attribut till Gud enligt första delen i fyrdelade strukturen i tre av breven. Dessa 15 ord och fraser har identifierats i analysen och diskuterats och är återkommande ord och fraser i Paulus förbön. De 15 återkommande orden och fraserna kommer att jämföras med innehållet i förbönerna i "Kyrkans förbön".

Ett ord som inte förekommer i de identifierade förbönerna mer än en gång är ordet hopp. Ordet hopp identifierades i andra typer av böner i analyserna och resultatet visade att just de textpartier och verser där ordet hopp fanns, inte var förböner enligt uppsatsens definition.

I detta kapitel har analys av Paulus sju brev genomförts och de sju breven är: Romarbrevet, Första och Andra Korinthierbrevet, Galaterbrevet, Filipperbrevet, Första Thessalonikerbrevet och Filemonbrevet. I breven har vissa perikoper och enskilda verser analyserats och diskuterats utifrån definitioner av förbön, och slutsatsen visar att det finns fyra stycken tydliga förböner att komparativt jämföras med Svenska kyrkans "Kyrkans förbön" i handböckerna HB86 och HB16. 15 stycken återkommande ord och fraser har identifierats medelst litterär analys, vilka också kommer att användas i kommande komparativa jämförelse.

Syftet med nästa kapitel är att identifiera de förböner i "Kyrkans förbön" som har varit återkommande i de tre kyrkohandböckerna 1942, 1986 och 2016 och därefter komparativt analysera de fyra identifierade förbönerna i Paulus brev med de identifierade förbönerna i "Kyrkans förbön".

4. KYRKANS HANDBÖCKER OCH KOMPARATIV ANALYS

I detta kapitel analyseras och diskuteras ”Kyrkans förbön” i Svenska kyrkans handböcker *Den svenska kyrkohandboken* från 1986 (HB86) och *Förslag till kyrkohandbok för Svenska kyrkan* från 2016 (HB16). Kapitlet är indelat i avsnitt med analys och diskussion av de båda handböckernas förbön i det liturgiska momentet ”Kyrkans förbön”. I avsnittet 4.1. identifieras vilka förböner som har kontinuitet och överensstämmer mellan de olika årgångarna i kyrkohandböckerna.

Metoden som används är litterär analys för förbönerna och en komparativ metod för jämförelsen. Argument för litterär analys är att texterna i handböckerna behöver behandlas och läsas på samma sätt som vid läsning av Paulus brev i föregående kapitel. I avsnittet 4.2 görs en komparativ analys mellan de identifierade förbönerna i kyrkohandböckerna och resultatet analyseras och diskuteras i jämförelse med de paulinska brevens förbönstexter, enligt föregående kapitel. Kapitlet avslutas med slutsats.

4.1. Identifiering av förböner i handböckerna HB86 och HB16

Församlingens förbön i 1942 års kyrkohandbok kallades för ”Allmänna kyrkobönen”. Inför den nya kyrkohandboken, *Svenska kyrkohandboken* för år 1986, ville man att förbönen skulle så långt som möjligt vara förankrad i församlingen och i det lokala sammanhanget, varför namnet byttes till ”Kyrkans förbön”. Man ville tillåta personer i den gudstjänstfirande församlingen att vara förbönsbedjare för att få in mångfald, och samtidigt få ett engagemang i församlingen med olika förbönsbedjare som satte sin prägel på förbönen. Det innebar att i HB86 skapades tio stycken förböner och några av dem musiksattes med melodier för att kunna sjungas. En av de gamla förbönerna, d.v.s. förbön nummer 4 från handboken 1942, gjordes t.ex. om och tonsattes till S:t Josefslitanians melodi och blev i HB86 förbön nummer 3.⁷¹

I kyrkohandboksförslaget för 2016 har stora omarbetningar av förbönerna gjorts. Kyrkobokskommittén fick in många förslag till justering av förbönerna från remissutgåvan del 1 år 2012 vilket medfört att förbönerna omformulerats. De förböner i HB16 som överensstämmer med HB86 kan vara svåra att identifiera vid en snabb anblick.

För att identifiera vilka förböner som skall jämföras med Paulus förböner i de paulinska breven, görs nedanstående uppställning i figur 27. För kontinuitetens skull tas vissa delar med som är kända från 1942 års handbok. De olika utgåvorna av kyrkohandböckerna innehåller olika antal förböner. I kyrkohandboken för 1942 fanns det sex förböner, i HB86 finns det tio stycken förböner och i HB16 finns det nio stycken förböner. De olika förbönerna har omarbetats mellan de olika kyrkohandböckerna och förbönsnummer har förändrats från en kyrkohandbok till en senare kyrkohandbok, varför

⁷¹ Klingert, *Liturgin som bekräftelse*, 114-115.

nedanstående tabell i figur 27 är viktig för att identifiera de olika förböner i de tre handböckerna. För att identifiera likheter och för att identifiera samma förbön i de tre kyrkohandböckerna, utgår jag i min analys från sex förböner, som jag betecknar förbön a, b, c, d, e och f, och därefter jämför dem med de olika förböner i de tre kyrkohandböckerna.

Efter analys av Rune Klingerts bok *Liturgin som bekännelse* och genomgång av kommentarer till kyrkohandboksförslaget 2012 del 1 och kyrkohandboksförslaget 2016 del 1, har jag kommit fram till nedanstående resultat som visas i figur 27.⁷² Jämförelsen görs mellan olika förböner i kyrkohandböckerna för 1942, 1986 och 2016. Förböner har olika nummer i respektive handbok. Text i grön färg nedan visar på överensstämmelse.

Förböner i kyrkohandböckerna.

Förbönerna benämns a till f då de har olika nummer i de olika kyrkohandböckerna. De böner som har överensstämmelse i alla tre kyrkohandböckerna, är markerade med grönt.	HB42 I kyrkohandboken finns sex stycken olika förböner.	HB86 I kyrkohandboken finns tio stycken olika förböner.	HB16 I kyrkohandboken finns nio stycken olika förböner.
Förbön a	Förbön nr 4 (S:t Joseflitanian)	Förbön nr 3 (är samma förbön som i Psalm 700:3 och S:t Joseflitanian).	Finns inte med i HB16.
Förbön b	Oklart om förbönen finns i HB42.	Förbön nr 1	Förbön nr 2 (bygger på strukturen för förbön 1 i HB86).
Förbön c	Finns inte med i HB42	Förbön 9 (ny i HB86 och är samma förbön som i Psalm 700:2).	Förbön 9 (samma förbön som i Psalm 700:2)
Förbön d	Finns med som förbön, men förbönsnummer är okänt.	Förbön 10 (förbönen är samma som Psalm 700:1 och kallas litanian).	Förbön 8 (förbönen är samma som Psalm 700:1 och kallas litanian).
Förbön e	Oklart om förbönen finns i HB42.	Förbön nr 5	Förbön nr 3 (tacksägelse har lagts till i slutet).
Förbön f	Förbön 3	Förbön 2	Finns inte med i HB16.

Figur 27.

⁷² Klingert, *Liturgin som bekännelse*, 115-116, 254-255; Kyrkohandboksutredning. *Förklaringar till förslag kyrkohandbok 2012*; Kyrkohandboksutredning. *Kommentarer förslag kyrkohandbok 2016*; Karin-Helén Johansson har skrivit om förbön i kyrkohandböckerna 1942 och 1986 i sin kandidatuppsats, "Bön och ecklesialitet. Kyrkans förbön i Den svenska kyrkohandboken 1942 och 1986 speglad i 1900-talets folkkyrkosyner", vid Umeå universitet, 2015.

Analysen visar att förbön a, som motsvaras av förbön nummer 4 i HB42 och förbön nummer 3 i HB86, överensstämmer med varandra, men däremot finns inte förbönen med i HB16. Då förbönen inte finns i HB16, utgår den och den kommer inte med vid kommande komparativa analys med de identifierade förbönerna i Paulus brev.

Förbön b finns med som förbön nummer 1 i HB86 och som förbön nummer 2 i HB16, däremot är det oklart om förbönen fanns i HB42. För att inte utesluta förbönen utan analys, tas den med som förbön b och markeras med grön text.

Förbön c var en ny förbön i HB86 och fick förbönsnumret 9 och förbönen finns kvar i HB16 med samma förbönsnummer 9. Då förbönen inte fanns i HB42, utgår den och den kommer inte med vid kommande komparativa analys med de identifierade förbönerna i Paulus brev.

Förbön d finns med i HB42 och förbönsnumret är okänt. Förbön d som kallas litanian, finns med som förbön nummer 10 i HB86 och som förbön nummer 8 i HB16. Förbönen finns också som Psalm 700:1 i *Den svenska Psalmboken med tillägg* (1986).⁷³ Förbön e finns med som förbön nummer 5 i HB86 och den finns med som förbön nummer 3 i HB16. Denna förbön har fått ett tillägg i HB16 med en tacksägelse på slutet. Det är okänt om förbönen också finns i HB42, men för att inte felaktigt utesluta förbönen utan analys, så tas den med vid kommande komparativa analys med de identifierade förbönerna i Paulus brev. Förbönen f motsvaras av förbön nummer 3 i HB42 och förbön nummer 2 i HB86. Förbönen finns inte med i HB16, varför denna förbön utgår.

Resultatet av jämförelsen ovan i figur 27 visar att tre av förbönerna utgår. Två förböner utgår då det inte finns kontinuitet mellan HB86 och HB16 och då förbönerna inte finns med i HB16. Det är förbön a och f som utgår. Förbön c var ny som förbön i HB86 som förbön nummer 9, och återfinns i HB16 med samma förbönsnummer 9, men den utgår också då den inte fanns i HB42.

Kvar att jämföra med Paulus identifierade förböner i Paulus brev är förbön b, d och e som motsvaras av förbön nummer 2 i HB16, förbön nummer 3 i HB16 och förbön nummer 8 i HB16. Det är oklart om förbönerna nummer 2 och förbön nummer 3 fanns i, och har kontinuitet till HB42, men de finns med i HB86. Då det är okänt om dessa tre förböner finns med i HB42 inkluderas de i analysen för att säkerställas att det inte är på felaktiga grunder de väljs bort.

Vad gäller förbönen nummer 8 i HB16, motsvaras den av förbön nummer 10 i HB86. Detta är en förbön som kallas litanian och som används vid fastetider. Den har anor från antikens Rom och översattes av Martin Luther till tyska, och kom in i Svenska kyrkan efter reformationen 1541.⁷⁴ Detta innebär enligt min mening, att denna förbön troligen är en av de äldsta vi har som förbön i "Kyrkans förbön". Enligt handboksförslagets kommentarer skall förbönen vara mycket varsamt reviderad vid framtagning av HB86. Inför HB16 har däremot förändringar gjorts för att inkludera barn som är

⁷³ Kyrkomötet, *Den svenska psalmboken med tillägg*. (Falkenberg: Verbum Förlag AB, 1986), 1090-1091.

⁷⁴ Kyrkohandboksutredning. *Förklaringar till förslag kyrkohandbok 2012*, 85.

nydöpta, nykonfirmerade, för de som ingått äktenskap, samt en tacksägelse för de som avlidit. Musikaliskt har bönen förändrats inför HB16 så att recitationstoner tillkommit.⁷⁵

I nästa avsnitt kommer komparativ analys att göras mellan de tre identifierade förbönerna b, d och e i HB86 och HB16 med de identifierade förbönerna som identifierats i Paulus brev.

4.2. Komparativ analys förböner i Paulus brev och HB86 och HB16

I detta avsnitt görs analyser med komparativ metod med syftet att jämföra de texter, som identifierats som förböner i Paulus brev, med förbönerna i ”Kyrkans förbön” i handböckerna HB86 och HB16. Allt material läses som text enligt litterär analysmetod. I analysen av Paulus brev kom det fram 15 ord och fraser som är intressanta att jämföra med förbönstexterna i handböckerna, och det kan vara så att just de orden finns med i HB86 men försvunnit i omarbetning till HB16.

Litanian, förbönen nummer 8 i HB16 och förbön nummer 10 i HB86 är troligen den äldsta förbönen och den kan vara den förbön som innehåller likheter med Paulus förböner, vilket kommer att klargöras om det är så i analysen nedan. Denna bön analyseras i separat figur 30.

De identifierade förbönerna i Paulus brev finns i Romarbrevet (15:5–6 och 15:13) och i första Thessalonikerbrevet (3:11–13 och 5:23–24). Det finns ytterligare tre förböner som överensstämmer med kriterierna för min definition av förbön, i Filipperbrevet (1:9–11), i Filemonbrevet (vers 6) och i Romarbrevet (10:1). Ord och fraser från de sju identifierade förbönerna ingår i den komparativa analysen med ”Kyrkans förbön”. De förböner som jämförs med ”Kyrkans förbön” är i HB86 förbön nummer 1, nummer 5 och nummer 10, och i HB16 nummer 2, nummer 3 och nummer 8. I figur 28 nedan jämförs orden och fraserna i de identifierade förbönerna i Paulus brev, med ord och fraser i förbön 2 och förbön 3 i handboksförslaget för 2016 (HB16). Den första komparativa analysen visas nedan i figur 28 för de identifierade förbönerna i HB16.

Jämförelse mellan identifierade ord i förbönerna i Paulus brev och i förbön 2 och förbön 3 i HB16.⁷⁶

Identifierade ord i Paulus förböner.		HB16 förbön 2	Överensstämmande ord mellan förbön 2 i HB16 och ord i förbönerna i Paulus brev.	HB16 förbön 3	Överensstämmande ord mellan förbön 3 i HB16 och ord i förbönerna i Paulus brev.	Kommentarer										
<table><tr><td>ande</td></tr><tr><td>avgöra</td></tr><tr><td>bevaras</td></tr><tr><td>bli (3)</td></tr><tr><td>bröder</td></tr><tr><td>bön (3)</td></tr><tr><td>den Heliga anden</td></tr><tr><td>eniga</td></tr><tr><td>fläck</td></tr><tr><td>frid</td></tr></table>		ande	avgöra	bevaras	bli (3)	bröder	bön (3)	den Heliga anden	eniga	fläck	frid	<p>Barmhärtige Gud, vi ber för din kyrka, här och överallt. Ge oss liv och kraft av Ordet och sakramenten. Gör ditt ord levande bland oss. (Särskilt ber vi för ...)</p> <p>Låt våra sammanhang få präglas av trygghet och</p>	<p>Attribut för Gud</p> <p>bli</p> <p>be /bön</p> <p>frid</p>	<p>Gud, du känner och älskar oss. Hjälp oss ta hand om varandra och bry oss om växter och djur. (...)</p> <p>Låt alla små och stora få vad de behöver: mat, kläder och ett hem att bo i.</p>	<p>ber</p> <p>fred</p>	<p>I förbön 2 finns attributet för Gud, barmhärtige Gud, som stämmer överens med kriteriet för första delen i den fyrdelade strukturen för förbön, enligt Wiles.</p> <p>I förböner nummer 2 och i nummer 3 finns ord</p>
ande																
avgöra																
bevaras																
bli (3)																
bröder																
bön (3)																
den Heliga anden																
eniga																
fläck																
frid																

⁷⁵ Kyrkohandboksutredning. *Kommentarer förslag kyrkohandbok 2016*, 79.

⁷⁶ Kyrkohandboksutredningen, *Förslag kyrkohandbok 2016*, 71-73.

fridens Gud	öppenhet. Gör kyrkan till ett rum där alla får plats och där vi med likheter och olikheter kan mötas i bön, engagemang och gemenskap.	ge	Gud	(...) Trösta alla som gråter. Hjälp sjuka, ensamma och rädda. Vi ber för oss själva, våra föräldrar, syskon och vänner. (...)	få	som frid och fred samt ber/bön med, vilka överensstämmer med de återkommande orden i Paulus förböner. I förbön 2 finns ordet tro med, och i förbön 3 finns ordet kärlek med.
fylla/fyllda (2)						
frukten						
få	Gud, var med alla som är sjuka, ensamma och rädda. Var nära alla som sörjer och saknar. (Särskilt ber vi för ...)	Gud	Jesu Kristus/Din son vår herre	Låt det bli fred och rättvisa på jorden. Hjälp dem som bestämmer mest (i vårt land / i världen) att tänka på dem som bestämmer minst. (...)	Gud	Ingen av bönerna har med ordet hopp. Enbart förbön 2 har med ordet tro. Ingen av bönerna talar om Den helige anden och ingen av de två bönerna beskriver Gud, vår fader. I Paulus förböner finns det inte med, att be förbön för de sjuka eller för länder.
ge/ger (2)						
glädje						
goda	Välsigna människor och länder och ge vishet till alla som fått förtroende att leda och fatta beslut, här i vårt samhälle / vår stad, vårt land och i världen. Ge oss mod och kraft att arbeta för fred och rättvisa. (Särskilt ber vi för ...)	kraft	Jesu namn	Tack Gud, för att din kärlek räcker till alla. I Jesu namn. Amen.	Jesu namn	I HB16 förbön nummer 3 finns i slutet en tacksägelse. Tacksägelse finns inte i de identifierade förbönerna av Paulus, men däremot i andra böner av Paulus (som inte ingår här).
Gud och fader/Gud (3)						
göra						
heliga/helga	Ge oss det vi behöver för att leva och stärk vår vilja att dela med oss (till den som har det svårt). Var med människor som förföljs eller plågas på grund av sin tro eller övertygelse. (Särskilt ber vi för ...)	leda	människor	Låt oss få bli till välsignelse för andra. Om slut hela livet med din nåd och låt oss till sist få vara i din frid. Genom Jesus Kristus, din Son, vår Herre.	kärlek	
hel/helt						
herren						
Herre Jesu Kristi/Kristi Jesus (4)	Låt oss få bli till välsignelse för andra. Om slut hela livet med din nåd och låt oss till sist få vara i din frid. Genom Jesus Kristus, din Son, vår Herre.	stärk	tro		låt	
hjärtas/hjärtan (2)						
hopp						
hoppets Gud	Amen.					
hålla						
insikt (2)						
kallar	Amen.					
kommer						
kraft						
kropp	Amen.					
Kristi dag						
kärlek (2)						
leda	Amen.					
låta						
mun						
mätte/må (hjälpverb) 2)	Amen.					
människor						
oförvitliga						
skall	Amen.					
oskadda						
prisar/pris (2)						
rena	Amen.					
rikare/rik (3)						
räddade						
rättfärdighet	Amen.					
skall (2)						
skuldfria						
själ	Amen.					
styrkta						
stå (2)						
ständigt	Amen.					
tro/trofast (3)						
tröstens Gud						
urskiljning						

uthållighetens Gud					
verk					
vilja		vilja			
vägen					
väsentligt					
växa					
åstadkomma					
ära					
önskan					
öppen		öppenhet			
överflödande					

Figur 28.

I förbönen nummer 2 finns flera ord som också finns återkommande i de identifierade förbönerna i Paulus brev. Orden är: tro, be/bön, ge och bli och fraserna är: Jesu Kristus, din son vår herre och Gud.

I förbönen nummer 3 finns orden kärlek och bli samt fraserna Jesu namn och Gud, som överensstämmer med de återkommande orden och fraserna i Paulus förböner. Det finns ett antal ord som enbart har förekommit en gång i de identifierade förbönerna i Paulus brev, vilka också överensstämmer med förbön 2 och förbön 3 i HB16. De orden är i förbön 2: frid, kraft, leda, människor, stärk, vilja och öppenhet. I förbön 3 överensstämmer orden kärlek och låt/låta.

Båda förbönerna, nummer 2 och nummer 3 i HB16, innehåller förbön enligt min definition och de innehåller också, enligt min mening, en framställningsbön. Förbön 3 har också en tacksägelsebön i slutet, enligt min mening. Ingen av de två bönerna följer Wiles fyrdelade struktur, utom den första delen av förbön 2 med attributet till Gud, barmhärtige Gud.

Enligt min mening, finns det en överensstämmelse av ord och fraser, mellan förbön 2 och de identifierade förbönerna i Paulus brev, eftersom sex ord och fraser är återkommande i Paulus förböner, samt att det finns ett attribut till Gud. Ytterligare sju ord finns med i förbönen, dessa ord återkommer enbart en gång i Paulus förböner, vilka överensstämmer med förbön 2. Förbön nummer 2 finns också i 1986 års kyrkohandbok som förbön 1. Förbön nummer 3 har till viss del överensstämmelse med de identifierade förbönerna i Paulus brev, men då orden är få i jämförelse med förbön 2 och enbart två ord överensstämmer med Paulus återkommande ord, är förbönen enligt min mening inte överensstämmande. Ordet kärlek fanns med i förbönen, i den del av förbönen som avslutades med en tacksägelse.

I nedanstående figur 29 visas den andra komparativa analysen för de identifierade förbönerna nummer 1 och nummer 5 i HB86.

Jämförelse mellan identifierade ord i förbönerna i Paulus brev och i förbön 1 och förbön 5 i HB86.⁷⁷

Identifierade ord i Paulus förböner.	HB86 förbön 1	Överensstämmande ord mellan förbön 1 i HB86 och ord i förbönerna i Paulus brev.	HB86 förbön 5	Överensstämmande ord mellan förbön 5 i HB86 och ord i förbönerna i Paulus brev.	Kommentarer
<div> <div>ande</div> <div>avgöra</div> <div>bevaras</div> <div>bli (3)</div> <div>bröder</div> <div>bön (3)</div> <div>den Heliga anden</div> <div>eniga</div> <div>fläck</div> <div>frid</div> <div>fridens Gud</div> <div>fylla/fyllda (2)</div> <div>frukten</div> <div>få</div> <div>ge/ger (2)</div> <div>glädje</div> <div>goda</div> <div>Gud och fader/Gud (3)</div> <div>göra</div> <div>heliga/helga</div> <div>hel/helt</div> <div>herren</div> <div>Herre Jesu Kristi/Kristi Jesus (4)</div> <div>hjärtas/hjärtan (2)</div> <div>hopp</div> <div>hoppets Gud</div> <div>hålla</div> <div>insikt (2)</div> <div>kallar</div> <div>kommer</div> <div>kraft</div> <div>kropp</div> <div>Kristi dag</div> <div>kärlek (2)</div> <div>leda</div> <div>låta</div> <div>mun</div> <div>mätte/må (hjälpverb) 2)</div> <div>människor</div> </div>	<p>(P) För din kyrka i världen, för hennes gudstjänst och arbete bland människor, för hennes uppgift att bära bud om frälsning och fred, för dem som har ett särskilt ansvar i kyrka och församling ber vi till dig, Herre vår Gud <i>F Herre, hör vår bön.</i></p> <p>(P) Vi ber för dem som genom dopet har blivit upptagna i Kristi kyrka... Bevara dem i din kärlek. <i>F Herre, hör vår bön.</i></p> <p>(P) Vi ber för hemmen i vår församling och för dem som skall ingå (har ingått) äktenskap.. Bevara dem i din kärlek. <i>F Herre, hör vår bön.</i></p> <p>(P) Vi ber för dem som genom döden har tagits ifrån oss... Låt ditt eviga ljus lysa för dem. (Klockringning) Vi ber för dem som sörjer, Låt dem finna tröst och vila i dag. Bevara dem i din kärlek. <i>F Herre, hör vår bön.</i></p> <p>(P) För vårt land och vårt folk, för konung, regering och riksdag, för vår egen ort och för dem som</p>	<p>bevara (3)</p> <p>ber (8)</p> <p>fred</p> <p>Herre vår Gud (4)</p> <p>Kristi</p> <p>kärlek (3)</p> <p>låt</p> <p>människor (2)</p>	<p>(P) Herre vår Gud, du känner och älskar oss alla. Du vet att vi har syndat. Vi har inte gjort vad du vill att vi skall göra. Vi har tänkt mer på oss själva än på andra. Förlåt oss för Jesu skull. Herre, dina barn ber dig: F Gud, var med oss alla.)</p> <p>(P) Herre vår Gud, trösta dem som gråter. Hjälp alla sjuka, ensamma och rädda. Bevara våra föräldrar, syskon och vänner. (I dag tänker vi särskilt på...) Herre, dina barn ber dig: F Gud, var med oss alla.</p> <p>(P) Kom till alla dem som inte känner dig. Bevara vår församling och kyrkan i världen. (I dag tänker vi särskilt på...)</p> <p>Herre, dina barn ber dig: F Gud, var med oss alla.</p> <p>(P) Herre vår Gud, ge alla människor ett ljus i mörkret, en hand att hålla i, en framtid med dig. Herre, dina barn ber dig: F Gud, var med oss alla. Amen.</p>	<p>bevara (2)</p> <p>ber (4)</p> <p>Herre vår Gud (3)/ Gud (4)</p> <p>Herre (4)/Jesu</p> <p>kom</p> <p>älskar</p> <p>människor</p>	<p>I förbön nummer 1 finns attributet för Gud, Frälsnings Gud, vilket överensstämmer med Wiles första del, i den fyrdelade strukturen.</p> <p>I båda bönerna finns 'vår Gud' med, men istället för fader står det herre. Paulus använder fader om Gud och herre om Jesus. Enbart i bön 1 talas det om tro och då för de som kämpar i tro.</p> <p>Ingen av bönerna har med hopp. Ingen av bönerna talar om helige anden och ingen av de två bönerna beskriver "Gud, vår fader". I Paulus förbön finns inte med, att be för de sjuka.</p>

⁷⁷

Svenska kyrkan, *Kyrkohandboken 1986*, 196, 202-203.

oförvitliga	där beslutar om arbete, skola och miljö								
skall									
oskadda	ber vi till dig, Herre vår Gud. <i>F Herre, hör vår bön.</i>								
prisar/pris (2)									
rena	(P) För dem som lider för sin tro och sina politiska övertygelser,	rättfärdighet							
rikare/rik (3)									
räddade	för dem som våndas under krig och förföljelser,	skall							
rättfärdighet									
skall (2)	för dem som plågas av rasförtryck och sociala								
skuldfria									
själ	orättvisor, för dem som kämpar för sitt människovärde	tro (2)							
styrkta									
stå (2)	ber vi till dig, Herre vår Gud. <i>F Herre, hör vår bön.</i>								
ständigt									
tro/trofast (3)	(P) För dem som finner sitt arbete utan mening,								
tröstens Gud									
urskiljning	för dem som är arbetslösa,								
uthållighetens Gud									
verk	för dem som har svårigheter med sina närmaste,								
vilja									
vägen	för dem som står utanför människors gemenskap,								
väsentligt									
växa	för dem som är övergivna,								
åstadkomma									
ära	för dem som kämpar för sin tro								
önskan									
öppen	ber vi till dig, Herre vår Gud. <i>F Herre, hör vår bön.</i>								
överflödande									
	(P) Med underbara gärningar bönhör du oss i rättfärdighet, du vår frälsnings Gud. Amen.								

Figur 29.

I förbönen nummer 1 i HB86, finns flera ord som också är återkommande i de identifierade förbönerna i Paulus brev. De orden är: be/bön, kärlek, skall och tro och fraserna är: herre vår Gud och Kristi. I förbönen nummer 5 finns orden älskar/kärlek och ber, samt fraserna Herre, herre vår Gud och Jesus som överensstämmer med de återkommande orden och fraserna, i Paulus förböner.

Det finns ett antal ord som enbart har förekommit en gång i de identifierade förbönerna i Paulus brev, och som också överensstämmer med förbön 1 och förbön 5 i HB86. De orden är i förbön 1: Bevara, fred, människor, låt/låta och rättfärdighet. I förbön 5 överensstämmer orden bevara och kom. I förbönen nummer 1 finns attributet till Gud, Frälsningens Gud, som överensstämmer med första delen i

Wiles fyrdelade struktur. I förbönen 1 och i förbönen 5 ovan, finns frasen 'vår Gud', men istället för fader står det Herre. Paulus använder fader om Gud och herre om Jesus. Enbart i förbön 1 talas det om tro, och då för de som kämpar i tro. I förbön 5 följer vers 2 min definition på förbön och bönen innehåller också en ångerbön, enligt min mening. Förbön nummer 5 har ingen överensstämmelse med de identifierade förbönerna i Paulus brev, enligt min mening, då det är få ord som överensstämmer dem emellan.

Analysen visar att förbön 1 har en viss överensstämmelse utifrån likheter med ord och fraser, med orden och fraserna i de identifierade förbönerna i Paulus brev. De ord som är återkommande är be/bön, kärlek, skall och tro samt attribut till Gud, frälsningens Gud.

Resultatet av den komparativa analysen av förbönerna ovan, visar att attribut för Gud finns i HB86 för förbön 1 och i HB16 för förbön 2, vilket är den första delen i den fyrdelade strukturen. Dessa två förböner skall enligt kyrkohandboksförslaget ha överensstämmelse mellan varandra. Gud som vår fader finns inte med i några av de analyserade förbönerna i "Kyrkans förbön", däremot finns Herre vår Gud med i HB86, men ändrat till enbart Gud i HB16. Orden Herre och fader är borttagna i HB16 på grund av inkluderat språk och en könsneutral Gud.⁷⁸

Den tredje komparativa analysen mellan ord och fraser i förbönerna i Paulus brev vilka jämförs med förbönerna i "Kyrkans förbön", visas nedan i figur 30. Här görs analysen för förbönen nummer 10 i HB86 och förbön nummer 8 i HB16 i "Kyrkans förbön". Förbönerna kallas också litanian och har funnits med i kyrkohandböckerna sedan år 1541, enligt kyrkohandboksutredningen.⁷⁹

Jämförelse mellan Paulus förböner och litanian från år 1541, som motsvaras av förbön nummer 10 i HB86 och förbön nummer 8 i HB16.

Identifierade ord i Paulus förböner.	HB86 förbön 10	Överensstämmande ord mellan förbön 10 i HB86 och ord i förbönerna i Paulus brev.	HB16 förbön 8	Överensstämmande ord mellan förbön 8 i HB16 och ord i förbönerna i Paulus brev.	Kommentarer
ande	(P) Evige, allsmäktige Gud.	ande	Evige, allsmäktige Gud. F: Förbarma dig över oss.	ande (2)	Båda förbönerna, nummer 10 i HB86 och nummer 8 HB16 överensstämmer.
avgöra	F Förbarma dig över oss.	bevara (2)	P/L: Herre, hör vår bön.	bevara (6)	
bevaras	(P) Herre, hör vår bön.	blir	F: Herre, hör vår bön.	blir	
bli (3)	F Herre, hör vår bön.	bön /beder (3)	P/L: Herre Gud Fader i himmelen, Herre Guds Son, världens Frälsare, Herre Gud, du heliga Ande.	bön /beder/ber (6)	
bröder	(P) Herre Gud Fader i himmelen.	Herre Gud/du helige Ande	F: Förbarma dig över oss.		
bön (3)	Herre Guds Son, världens Frälsare.	enar/endräkt	P/L: Var oss nådig. F: Hjälp oss, milde Herre Gud.		
den Heliga anden	Herre Gud, du helige Ande.				
eniga	F Förbarma dig över oss.				
fläck	(P) Var oss nådig.				
frid					
fridens Gud					

⁷⁸ Kyrkohandboksutredning, *Kommentarer förslag kyrkohandbok 2016*, 19-20.

⁷⁹ Kyrkohandboksutredning, *Förklaringar till förslag kyrkohandbok 2012*, 85.

fylla/fyllda (2)	F Hjälp oss, milde Herre Gud.				Det som
frukten					skiljer är att
få	(P) För alla synder, för lögn och vidskepelse, för allt ont,	giver			”fosterland” i
ge/ger (2)	för djävulens grymhet och list, för pest och hungersnöd, för krig och världsbrand,	gott		gott	HN86 har
glädje	för ondskans makter i himlarymderna, för uppror och splittring, för eld och våda, för ond bråd död, för den eviga döden.	herre Gud fader (3)		Herre Gud fader/Gud	ändrats till
goda		gör		gör	”land” i
Gud och fader/Gud (3)		heliga (3)		heliga (3)	HB16.
göra		hela		hela	I HB16 har det
heliga/helga		Herre		Herre	också lagt till
hel/helt		Herre Guds Son		Herre Guds Son/ Jesus Kristus vår herre	välsignelse och
herren					tacksägelse för
Herre Jesu Kristi / Kristi Jesus (4)	F Bevara oss, milde Herre Gud.		F: Bevara oss, milde Herre Gud. P/L: Genom din heliga födelse, genom ditt kors och din död, genom din heliga uppståndelse och himmelsfärd, i frestelse och fall, i välgång och lycka, i dödens stund, på yttersta domen:		döpta,
hjärtas/hjärtan (2)	(P) Genom din heliga födelse, genom ditt kors och din död, genom din heliga uppståndelse och himmelsfärd, i frestelse och fall, i välgång och lycka, i dödens stund, på yttersta domen:		F: Hjälp oss, milde Herre Gud.		konfirmerade,
hopp					nygifta och
hoppets Gud					nyligen avlida.
hålla					Detta för-
insikt (2)					bönsparti finns
kallar					inte i HB86.
kommer					Förbönerna
kraft		kraft (2)		kraft (2)	innehåller
kropp					attributet för
Kristi dag	(P) Vi arma syndar beder dig att du leder och bevara din heliga kristna kyrka, att du sänder trogna arbetare din skörd, att du med ordet ger din Ande och kraft, att du gör ditt namn känt i hela världen, att du enar alla trogna så att det blir en jord och en herde.	leder	P/L: Vi arma syndare beder dig att du leder och bevarar din heliga kristna kyrka, att du sänder trogna arbetare i din skörd, att du med Ordet ger din Ande och kraft, att du gör ditt namn känt i hela världen, att du enar alla trogna så att det blir en jord och en herde.	kärleken /kärlek	Gud i hela
kärlek (2)				leder	bönen, med
leda					milde Herre
låta					Gud. Bönen
mun					inleds med
måtte/må (hjälpverb) (2)					attributet för
människor		människor	F: Hör oss, milde Herre Gud.	människor (2)	Gud, evige,
oförvitliga					allsmäktige
skall					Gud.
oskadda					Treenigheten
prisar/pris (2)					med:
rena					Herre Gud
rikare/rik (3)					Fader,
räddade					Herre Guds
rättfärdighet					Son, och
skall (2)					Herre Gud,
skuldfria					helige Ande
själ					finns med i
styrkta					båda
stå (2)					förbönerna.
ständigt					
tro/trofast (3)		trogna		tro	
tröstens Gud					
urskiljning					
uthållighetens Gud					
					Nya ord som

verk	<p>över alla människor, att du nådigt hör vår bön. F Hör oss, milde Herre Gud.</p>	verk	<p>Här kan läst bön för döpta, vigda och tacksägelse infogas. Då upprepas församlingssvaret "Hör oss, milde Herre Gud".</p>	verk	överens-
vilja					
vägen					
väsentligt					
växa					
åstadkomma					
ära					
ökad					
önskan					
öppen					
överflödande					
	<p>(P)Herre, allsmäktige Gud, du som hör de botfärdigas suckar och tröstar bedrövade hjärtan, hör den bön som vi i vår nöd bär fram, och hjälp oss, så att allt det onda, som djävulen, världen och vi själva tillfogar oss, genom din Andes kraft blir tillintetgjort.</p> <p>Så vill vi, frälsta från allt ont, I din församling alltid tack och lova dig. Genom Jesus Kristus, vår Herre. F Amen.</p>	vägar	<p>(Läst:)</p> <p>P: Gud, vi ber för dem som döpts i vår församling, för NN (och ...). Låt henne/honom/dem växa i tro. Välsigna och bevara henne/ honom/dem (och hennes/hans/deras familjer) nu och alltid. Gud, tack för kärleken och gemenskapen mellan människor. Idag ber vi för NN och NN som ska ingå / har ingått äktenskap. Bevara dem med din nåd och kärlek och välsigna deras liv tillsammans.</p> <p>Gud, din nåd bär i liv och död. Vi minns och tackar för henne/honom/dem i vår församling som genom döden tagits ifrån oss (och som vi nämner vid namn), NN i en ålder av</p> <p>Gud, vi ber för alla som sörjer. Omslut dem med din tröst. Låt evighetens ljus lysa för levande och döda. Hör oss, milde Herre Gud.</p> <p>(Sjunget församlingssvar:) F: Hör oss, milde Herre Gud.</p> <p>(Läst eller sjungen avslutande bön:)</p> <p>P/L: Herre, allsmäktige Gud, du som hör de botfärdigas suckar och tröstar bedrövade hjärtan. Hör den bön som vi i vår nöd bär fram, och hjälp oss så att allt det onda, som djävulen, världen och vi själva tillfogar oss, genom din Andes kraft blir tillintetgjort.</p> <p>Så vill vi, frälsta från allt ont, i din församling alltid tacka och lova dig. Genom Jesus Kristus, vår Herre. F: Amen.</p>	vill vägar växa	<p>stämmer med ord i Paulus förböner tillkommer i HB16 p.g.a. tacksägelsen: Kärlek, växa, vilja och tro.</p>

Figur 30.

Båda förböner, nummer 10 i HB86 och nummer 8 i HB16, överensstämmer. Det som skiljer är att fosterland i HB86 har ändrats till land i HB16. I HB16 har det också lagts till en välsignelse och en

tacksägelse mitt i förbönen för döpta, konfirmerade, nygifta och nyligen avlida. Genom det nya tillägget i HB16 tillkom orden tro och kärlek utöver orden, bli, bön/beder och giver, som ytterligare överensstämmande ord i jämförelsen med ord och fraser i förbönerna i Paulus brev. Ordet växa kom också med i HB16 med det nya tillägget, och det hade förekommit enbart en gång i Paulus förböner.

Förbönerna innehåller attributet till Gud i bönen med milde Herre Gud och båda förbönerna inleds med attributen evige, allsmäktige Gud. Attribut till Gud överensstämmer med den första delen av kriteriet för förbön enligt Wiles fyrdelade struktur. Det finns också en treenighet i bönen med Herre Gud Fader, Herre Guds Son och Herre Guds Helige Ande. Paulus skriver i sina förböner herre Jesus och Gud fader. I slutorden i båda bönen står det enbart vår herre om Jesus Kristus.

Många av de identifierade orden i Paulus förböner finns också med i båda förbönerna, d.v.s. litanian i "Kyrkans förbön" i figur 30 ovan. I förbönen nummer 8 i HB16, tillkom ytterligare ord vid tillägget av tacksägelse och välsignelse i mitten av förbönen, vilket enligt min mening gör överensstämmelsen med de identifierade orden i Paulus förböner, än mer starkare.

De ord och fraser i förbön 8 i HB16 som överensstämmer med de 15 återkommande orden och fraserna som identifierades i Paulus förböner i kapitel 3 är: bli, bön/beder/ber, kärlek och tro. Fraserna för attribut till Gud i förbön 8, överensstämmer med Wiles fyrdelade struktur. Det finns ytterligare 17 ord och fraser i förbön 8 i HB16 och 14 ord och fraser i HB86, som överensstämmer med de identifierade orden och fraserna i förbönerna i Paulus brev, men de orden nämns enbart en gång i Paulus förböner, vilket inte kan räknas som en överensstämmelse, enligt min mening, se figur 30 ovan. Den justerade förbönen nummer 8 i HB16 har tacksägelse och välsignelse i bönen, och det överensstämmer med vissa förböner som Paulus ber, bl.a. i Rom 10:1 och Fil 1:3–11. Enligt min mening finns det likheter med uttryck, ord och fraser i förbönen 10 i HB86 och förbönen 8 i HB16 med ord, uttryck och fraser i förbönerna i Paulus brev.

4.3. Slutsats "Kyrkans förbön" och komparativ analys med förbönerna i Paulus brev.

Ovanstående analyser visar att förbönerna i "Kyrkans förbön" har förändrats i samband med nya utgåvor av kyrkohandböckerna. Nya förböner har kommit till, andra har tagits bort och vissa förböner följer med till ny kyrkohandbok, men de har justerats, som t.ex. förbönen 10 i HB86 som blev justerad till förbönsnummer 8 i HB16.

Det som visar sig i analysen är att fraserna Herre Jesus och Gud fader, som ofta återkom i Paulus förböner, har tagits bort och ersatts med Gud och Jesus Kristus i HB16. I bönen från HB86 fanns vår Gud med, men istället för fader står det herre. Paulus använde fader om Gud och herre om Jesus. Uttrycket vår Gud finns inte i bönen i HB16, utom i litanian, d.v.s. i förbön nummer 8 med formen av frasen vår Herre. Vid skapandet av det nya handboksförslaget har den patriarkaliska benämningen

uteslutits, vilket gör att orden fader och herre har tonats ner och tagits bort för att skapa ett könsneutralt uttryck om Gud.

I Paulus förböner finns ofta attribut till Gud, som milde Gud, barmhärtige Gud och tröstens Gud. Det visar sig i analysen att i förbön 2 och förbön 8, båda i HB16, finns attributen kvar för Gud, enligt den första delen av kriteriet för definition av förbön, enligt Wiles fyrdelade struktur. Det fanns enbart tre förböner i "Kyrkans förbön" per kyrkohandbok i HB86 och HB16 som jag identifierade som, enligt min mening, hade en överensstämmelse med varandra. Det var förbönerna: Förbön 1, förbön 5 och förbön 10 i HB86 och förbön 3, förbön 5 och förbön 8 i HB16. De förböner som överensstämde med Paulus förböner gällande ord och fraser var förbön 1 och förbön 10 i HB86 och förbön 2 och förbön 8 i HB16.

Det fanns 15 ord som identifierats i analysen i kapitel 3 i Paulus förböner, som var återkommande gällande ord och fraser. Av dessa 15 ord återkommer i HB86 i förbön 1 orden: be/bön, kärlek, skall och tro, samt fraserna: herre vår Gud och Kristi och i förbön 10 i HB86 orden: bli, bön/beder och giver med fraserna herre Gud fader och Herre Guds son. I förbönen nummer 2 i HB16 är de överensstämmande orden: tro, be/bön, ge och bli samt fraserna är: Jesu Kristus, din son vår herre, och Gud. I förbön 8 i HB16 är orden: bli, bön/beder/ber, kärlek och tro.

Slutsatsen är att det finns i förbönerna i Svenska kyrkans liturgiska moment "Kyrkans förbön" i HB86 och i HB16, spår av likheter gällande uttryck, ord och fraser som även återfinns i förbönerna i Paulus brev. De ord som har likheter är: bön/be, kärlek och tro. Det förekommer också likheter med verben bli, i HB16 och verben skall och giver, i HB86. Attribut för Gud finns i HB86 och i HB16, som överensstämmer med den första delen av kriteriet för definition av förbön, enligt Wiles fyrdelade struktur. Attribut till Gud fanns i flera av de identifierade förbönerna av Paulus.

Man kan se en kontinuitet gällande förbön i kyrkohandböckerna mellan åren 1942 till 2016 med litanian, d.v.s. förbön 10 i HB86 och förbön 8 i HB16, eftersom denna förbön kom in i den svenska kyrkohandboken 1541. Det kan finnas ytterligare en kontinuitet mellan förbön 1 i HB86 och förbön 2 i HB16, men kontinuiteten är inte tydlig, enligt min mening, då det inte i denna studie har kunnat klarläggas att förbönen fanns med i kyrkohandboken 1942.

I nästa kapitel 5, kommer jag att slutdiskutera resultatet av analyserna och tidigare diskussioner från kapitel 3 om förbönerna i de Paulinska breven och från kapitel 4 om jämförelserna mellan HB86 och HB16 och de identifierade förbönerna i Paulus brev. I slutdiskussionen kommer jag att visa hur frågeställningarna har besvarats, diskutera metodval och ge en sammanfattande slutsats.

5. SLUTDISKUSSION OCH SAMMANFATTANDE SLUTSATS

5.1. Slutdiskussion

Syftet med denna studie har varit att analysera om det finns spår av likheter i form av uttryck, ord och fraser i Paulus förböner, som lever kvar till vår tid i liturgin i Svenska kyrkan. I min kommande roll som präst i Svenska kyrkan vill jag gärna förstå och ta vara på eventuella förböner från Paulus och levandegöra dem i liturgin i gudstjänsten inom ”Kyrkans förbön”.

Utgångspunkten har varit, att utifrån Gordon Wiles metod, analysera alla de förbönstexter som Wiles har identifierat som förbönstexter i Paulus sju äkta brev. Alla förbönstexter har analyserats utifrån två kriterier för förbön. Analys har gjorts baserat på det första kriteriet: Förbön är en bön som bes till Gud, om något gott för något, för någon och/eller för någon annans räkning. Analys har också gjorts utifrån det andra kriteriet för förbön enligt Wiles fyrdelade struktur: (1) Bönen börjar med Gud som subjekt med tillägg av olika attribut. (2) Bönen fortsätter med ett verb som är ett predikat och står i grekiskans äldre form optativ för önskebön, medan för bönerapport är predikatet ett verb som står i form av ett particip eller indikativ. (3) Verbet innan följs av ett substantiv eller ett pronomen för den/de som bönen bes för och som skall gynnas. (4) En ytterligare fördel som uttrycks i former av en syftefras eller som en adjektiv- eller prepositionsfras. De identifierade förbönerna, enligt de två kriterierna, har därefter analyserats för att identifiera substantiv, adjektiv, verb och nominalfraser i syfte att senare komparativt jämföras med motsvarande ord och fraser i ”Kyrkans förbön”, i kyrkohandböckerna för 1986 och 2016.

Gordon Wiles menar att välsignelser och förbannelser kan uppfattas som önskeböner, och de ingår därför som olika förbönstyper i hans definition av förbön. Wiles identifierar också Paulus önskan om att församlingen skall be för honom som en önskebön för Paulus själv, varför Wiles har med Paulus önskeböner som förböner. Jerome Murphy-O'Connor identifierade välsignelser och tacksägelser som brevkonventioner i såväl brödtext som öppningshälsning i brev, varför han inte identifierade dem som böner. Enligt min mening är välsignelserna i början och slutet av breven hälsningar, och inte förböner. Paulus önskan om förbön för sig själv menar jag är en framställningsbön för honom själv och inte en förbön, enligt min definition av förbön i denna uppsats.

Analysen av Paulus sju brev visar att det finns förbön, enligt de två kriterierna i denna uppsats, i fyra av de sju breven d.v.s. i Romarbrevet, i Filipperbrevet, i Första Thessalonikerbrevet och i Filemonbrevet. Resultatet visar att det finns fyra tydliga förböner, enligt kriterierna för min definition och enligt Wiles fyrdelade struktur. De fyra förbönerna som identifierats är två förböner i Romarbrevet (15:5–6 och 15:13) och två förböner i Första Thessalonikerbrevet (3:11–13 och 5:23–24). Det finns ytterligare tre förbönstexter som uppfyller kriteriet i min definition av förbön, däremot uppfyller de inte kriteriet för den fyrdelade strukturen. De förbönstexter som jag menar också är förböner är en bönetext

i Filipperbrevet (1:9–11), en bönets i Filemonbrevet (vers 6) och en bönets i Romarbrevet (10:1). Bönets i Filipperbrevet (1:3–11) innehåller flera olika böner som jag definierar som tacksägelse och välsignelse och det är enbart verserna 1:9–11 som överensstämmer med min definition av förbön.

Det visade sig att det var 15 ord och fraser som återkom i de fyra breven. En fras återkom i alla fyra breven: Herre Jesu Kristi/Kristi Jesus. Fem ord återkom i tre av breven, och dessa orden var: bli, bön, tro/trofast, rik/rikare och skall. Frasen Gud och fader/Gud, förekom också i tre av breven. Ytterligare åtta ord återkom i två av de fyra breven. Dessa ord var: fylla/fyllda, ge/ger, hjärtas/hjärtan, insikt, kärlek, måtte/må, prisar/pris och stå. Verbet måtte/må är ett hjälpverb som används för att översätta det grekiska verbet, som står i formen optativ, till svenska. Uttrycken fridens Gud, hoppets Gud och tröstens Gud visar, enligt min mening, att Paulus har gett attribut till Gud enligt första delen i fyrdelade strukturen i tre av breven. De 15 återkommande orden och fraserna jämfördes därefter med innehållet i form av ord och fraser i de identifierade förbönerna i "Kyrkans förbön". För att kunna besvara huvudfrågeställningen i denna uppsats har förbönerna i "Kyrkans förbön" för 1986 och 2016 identifierats och analyserats, efter den litterära analysen av förbönerna i Paulus brev.

I min analys har jag tagit hjälp av Rune Klingerts *Liturgin som bekräftelse* och analys av kommentarer till kyrkohandboksförslaget 2012 del 1 samt kyrkohandboksförslaget 2016 del 1, identifierades förbön nummer 2 i HB16, förbön nummer 3 i HB16 och förbön nummer 8 i HB16. Det var inte tydligt om förbönerna nummer 2 och förbön nummer 3 fanns med i, och har kontinuitet till HB42, men de finns med i HB86. Då det är okänt om dessa tre förböner fanns med i HB42 inkluderades de i analysen för att säkerställas att det inte på felaktiga grunder de valdes bort. Förbön nummer 8 i HB16 motsvaras av förbön nummer 10 i HB86. Detta är en förbön som kallas litanian och som används vid fastetider och kom in i Svenska kyrkan efter reformationen 1541. Det innebär, enligt min mening, att denna förbön troligen är en av de äldsta vi har som förbön i "Kyrkans förbön". Förbönerna som identifierades i HB86 var förbön 1, förbön 5 och förbön 10. Förbön nummer 5 i HB86 finns med som förbön nummer 3 i HB16. Denna förbön har fått ett tillägg i HB16 med en tacksägelse på slutet. Det är okänt om förbönen också finns i HB42, men för att inte felaktigt utesluta förbönen utan analys, så togs den med vid den komparativa analysen av "Kyrkans förbön" som gjordes med de identifierade förbönerna i Paulus brev.

Huvudfrågeställningen för denna studie var: Finns det i förbönerna i Svenska kyrkans liturgiska moment "Kyrkans förbön" i HB86 och i HB16 spår av likheter gällande uttryck, ord och fraser som även återfinns i förbönerna i Paulus brev? Svaret på den frågan är ja.

Det finns 15 ord som identifierats i analysen i kapitel 3 i Paulus förböner, och som är återkommande gällande ord och fraser. Av dessa 15 ord återkommer i HB86 i förbön 1 orden: be/bön, kärlek, skall och tro samt fraserna: herre vår Gud och Kristi och i förbön 10 i HB86 orden: bli, bön/beder och giver, med fraserna herre Gud fader och Herre Guds son. I förbönen nummer 2 i HB16

är de överensstämmande orden: Tro, be/bön, ge och bli och fraserna är: Jesu Kristus, din son vår herre och Gud. I förbön 8 i HB16 är de överensstämmande orden: Bli, bön/beder/ber, kärlek och tro. Frågeställningen kan besvaras med att det finns i förbönerna i Svenska kyrkans liturgiska moment "Kyrkans förbön" i HB86 och i HB16, spår av likheter gällande uttryck, ord och fraser som även återfinns i förbönerna i Paulus brev. De ord som har likheter med både HB86 och HB16 är: Bön/be, kärlek och tro. Det förekommer också likheter med verben bli i HB16 och verben skall och giver i HB86. Attribut för Gud finns i HB86 och i HB16, vilka överensstämmer med första delen i Wiles fyrdelade strukturen. Attribut till Gud fanns i flera av de identifierade förbönerna av Paulus.

Delfråga 1 för denna studie var: Kan man se en kontinuitet gällande förbön i kyrkohandböckerna mellan åren 1942 och 2016? Svaret är att man kan se en kontinuitet gällande förbön i kyrkohandböckerna mellan åren 1942 till 2016 med litanian, d.v.s. förbön 10 i HB86 och förbön 8 i HB16, eftersom denna förbön kom in i den svenska kyrkohandboken 1541. Det kan finnas ytterligare en kontinuitet mellan förbön 1 i HB86 och förbön 2 i HB16, men kontinuiteten är inte tydlig, enligt min mening, då det inte i denna studie har kunnat klarläggas att förbönen fanns med i kyrkohandboken 1942.

Metoderna litterär analys och komparativ analys som valts för att besvara frågeställningen och delfråga 1, har enligt min mening, varit lämpliga och användbara och möjliggjort svaret på frågorna.

5.2. Sammanfattande slutsats

Analysen av Paulus sju brev visar att det finns förbön, enligt de två kriterierna i denna uppsats, i fyra av de sju breven d.v.s. i Romarbrevet, i Filipperbrevet, i Första Thessalonikerbrevet och i Filemonbrevet. De förböner som identifierats att uppfylla båda kriterierna för förbön i denna studie var två förböner i Romarbrevet (15:5–6 och 15:13) och två förböner i Första Thessalonikerbrevet (3:11–13 och 5:23–24). Det fanns ytterligare tre förbönstexter som uppfyllde kriteriet för min definition av förbön, däremot uppfyllde de inte kriteriet för den fyrdelade strukturen. De tre förbönerna finns i Filipperbrevet (1:9–11), i Filemonbrevet (vers 6) och i Romarbrevet (10:1). Det finns 15 stycken återkommande ord och fraser, som identifierats i analysen i dessa sju identifierade förböner från Paulus: Herre Jesu Kristi/Kristi Jesus, bli, bön, tro/trofast, rik/rikare och skall. Gud och fader/Gud förekom och de åtta orden: fylla/fyllda, ge/ger, hjärtas/hjärtan, insikt, kärlek, måtte/må, prisar/pris och stå.

Huvudfrågeställningen har besvarats i denna studie. Det finns i förbönerna i Svenska kyrkans liturgiska moment "Kyrkans förbön" i HB86 och i HB16, spår av likheter gällande uttryck, ord och fraser som även återfinns i förbönerna i Paulus brev. De ord som överensstämmer och finns i Paulus förböner och finns både i HB86 och i HB16 är: bön/be, kärlek och tro. Attribut för Gud finns i HB86 och i HB16, vilka överensstämmer med första steget i Wiles fyrdelade formen. Attribut till Gud finns i flera av de identifierade förbönerna av Paulus.

Förbönerna i "Kyrkans förbön" ändras och justeras vid nya utgåvor av kyrkohandböckerna. Med det nya handboksförslaget HB16 finns kontinuitet till 1942 års kyrkohandbok i en av de nio föreslagna förbönerna i handboken, enligt den här studien. Eventuellt kan ytterligare en bön, förbön 2 i HB16 ha kontinuitet med kyrkohandboken 1942, vilken är förbön 1 i HB86, men enligt min mening, är det inte tydligt att det är kontinuitet.

Ett ytterligare resultat har erhållits för min personliga del. De 15 identifierade orden ovan är ord och fraser som Paulus använde i sina förböner och enligt resultaten från denna studie, har jag fått möjlighet att identifiera dessa ord för kommande förböner, vilket fyller mitt hjärta med kärlek och ger mig en rikare insikt i bön och tro.

6. KÄLL-OCH LITTERATURFÖRTECKNING

- Balentine, Samuel E. *Prayer in Hebrew Bible. The Drama of Divine-Human Dialogue*. Minneapolis: Augsburg Fortress, 1993.
- Bibelkommissionen. *Bibeln*. Örebro: Svenska Bibelsällskapet och Libris förlag, 2000.
- Crump, David. *Jesus the Intercessor. Prayer and Christology in Luke-Acts*. Michigan: Baker Books, 1999.
- Falk, Daniel K. *Daily, Sabbath and Festival Prayers in the Dead Sea Scrolls*. Boston: Brill, 1998.
- Hayes, John H., och Carl R. Holladay. *Biblical Exegesis. A Beginner's Handbook*. Third Edition. Louisville och London: Westminster John Knox Press, 2007.
- Hellspång, Lennart. *Metoder för brukstextanalys*. Lund: Studentlitteratur, 2001.
- Johansson, Karin-Helén. "Bön och ecklesialitet. Kyrkans förbön i Den svenska Kyrkohandboken 1942 och 1986-speglat i 1900-talets folkkyrkosyner." Opublicerad kandidatuppsats, Umeå Universitet, 2015.
- Klingert, Rune. *Liturgin som bekännelse. Den liturgiska utvecklingen i Svenska kyrkan under 1970- och 1980-talen och dess pastorala konsekvenser*. Malmberget och Stockholm: Verbum Förlag: 1989.
- Kyrkohandboksutredning. *Förklaringar till förslag kyrkohandbok för Svenska kyrkan del 1*. Svenska kyrkans utredningar 2012:2. Uppsala: Ineko AB, 2012.
- Kyrkohandboksutredning. *Kommentarer förslag kyrkohandbok för Svenska kyrkan del 1*. Svenska kyrkans utredningar 2016:1. Uppsala: Verbum, 2015.
- Kyrkohandboksutredningen. *Förslag kyrkohandbok för Svenska kyrkan del 1*. Svenska kyrkans utredningar 2016:1. Uppsala: Verbum, 2016.
- Kyrkorådet. *Den svenska Psalmboken med tillägg*. Falkenberg: Verbum Förlag AB, 1986.
- Mauchline, John. "Jesus Christ as Intercessor?" *The Expository Times* 64 (12), (September 1953), 355-360, doi:10.1177/001452465306401202.
- Mitternacht, Dieter. "Hur gör man? En historisk textorienterad tolkning." i *Jesus och de första kristna - inledning till Nya Testamentet*, redigerad av Dieter Mitternacht och Anders Runesson, 407-411. Stockholm: Verbum Förlag AB, 2006.
- Murphy-O'Connor, Jerome. *Paul the Letter-Writer. His World, His Options, His Skills*. Minnesota: The Liturgical Press, 1995.
- Nestle, Erwin och Eberhard Nestle. *Novum Testamentum Graece*. Redigerad av Barbara och Kurt Aland, och Johannes Karavidopoulos, och Carlo M. Martini, och Bruce M. Metzger. 28 reviderade upplagan. Münster: Deutsche Bibelgesellschaft, 2012.

- Olsson, Birger. "Vägar till texten." i *Jesus och de första kristna - inledning till Nya Testamentet*, redigerad av Dieter Mitternacht och Anders Runesson, 389-406. Stockholm: Verbum Förlag AB, 2006.
- Olsson, Birger. "Exempeltolkning: En elementär historisk textorienterad läsning av Matt 8:14–17." i *Jesus och de första kristna - inledning till Nya Testamentet*, redigerad av Dieter Mitternacht och Anders Runesson, 412-423. Stockholm: Verbum Förlag AB, 2006.
- Penner, Jeremy. *Patterns of Daily Prayer in Second Temple Period Judaism*. Boston: Brill, 2012.
- Russel, Arnold C. D. "Qumran Prayer as an Act of Righteousness," *The Jewish Quarterly Review*, vol 95, no 3 (summer, 2005):509-529, access 23 januari 2017, <http://www.jstor.org/stable/25470092>.
- Scheffler, Eben. "Putting Qumran, Jesus and His Movement into Relief," *HTS Teologiese Studies/Theological studies* 72 (4), a3479. <http://dx.doi.org/10.4102/hts.v72i4.3479> .
- Svenska kyrkan. *Den svenska kyrkohandboken del 1*. Fjärde utgåvan. Stockholm: Verbum Förlag AB, 2010.
- Widmer, Michael. *Standing in the Breach. An Old Testament Theology and Spirituality of Intercessory Prayer*. Winona Lake, Indiana: Eisenbrauns, 2015.
- Wiles, Gordon P. *Paul's Intercessory Prayers. The Significance of the Intercessory Prayer Passages in the Letters of St Paul*. London och New York: Cambridge University Press, 1974.